

Usluge informacijskog društva u EU: načelo države podrijetla, nadležnost i ugovorni statut

---

Vrajić, Marija

Master's thesis / Diplomski rad

2025

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:490466>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-05**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Katedra za međunarodno privatno pravo

Marija Vrajić

USLUGE INFORMACIJSKOG DRUŠTVA U EU:
NAČELO DRŽAVE PODRIJETLA, NADLEŽNOST I UGOVORNI STATUT

Diplomski rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Tena Hoško

Zagreb, siječanj 2025.

IZJAVA O IZVORNOSTI

Ja, Marija Vrajić, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Marija Vrajić, v. r.

SAŽETAK

Direktivom 2000/31 su se prvi put harmonizirala materijalna pravila koja uređuju usluge informacijskog društva, zbog osiguranja slobode njihovog pružanja na unutarnjem tržištu EU-a. Predviđeni regulatorni mehanizmi za ostvarenje tog cilja su načelo zemlje podrijetla, zabrana prethodnog odobrenja i zahtjev u pogledu općih informacija. Načelo države podrijetla znači da država članica u kojoj pružatelj ima poslovni nastan nadzire pružanje usluga informacijskog društva, odnosno da takav pružatelj usluga podliježe zakonodavstvu te države članice. Do presude Suda EU-a u predmetu *eDate* ovo se načelo tumačilo kao kolizijsko pravilo. Da bi pružatelj bio obuhvaćen načelom države podrijetla, usluga se treba kvalificirati kao usluga informacijskog društva. Bez obzira na posebitosti takvih usluga, a koje su sveprisutnost i virtualnost, za određivanje nadležnosti i mjerodavnog prava za sporove iz trgovačkih ugovora sklopljenih putem interneta, nisu predviđena posebna pravila već se primjenjuju opća pravila Uredbe Bruxelles I bis i Uredbe Rim I. Tako se dvojbe o vrsti ugovora kod *online* izvršenja razriješuju, za ugovore o kupoprodaji, analogno presudi Suda EU-a u predmetu *UsedSoft*; a za ugovore o uslugama, u skladu s objašnjenjima iz presude *Falco*. Kod određivanja posebne nadležnosti, upitna je primjena posebnih poveznica koje se oslanjaju na geografsku lokaciju mjesta izvršenja obveza koje se izvršavaju *online*. O takvim slučajevima još nije odlučivao Sud EU-a. Na internetske slučajeve iz ugovora moći će se, za određivanje nadležnosti i mjerodavnog prava, primijeniti ostale tradicionalne poveznice. Kod određivanja mjerodavnog prava, u nedostatku sporazuma o izboru prava, generalno gledano, doći će do podudarnosti između mjerodavnog prava i prava u skladu s kojim se pruža usluga informacijskog društva.

Ključne riječi: Direktiva 2000/31, usluge informacijskog društva, načelo države podrijetla, Uredba Bruxelles I bis, nadležnost za sporove iz ugovora, Uredba Rim I, ugovorni statut

SUMMARY

Directive 2000/31 first harmonized the substantive law governing information society services in order to ensure the free provision of these services within the EU internal market. The regulatory mechanisms envisaged to achieve this goal are the country of origin principle, the prohibition of prior authorisation, and the requirement regarding general information. The country of origin principle means that the Member State in which the provider is established supervises the provision of information society services, therefore the service provider is subject to the legislation of that Member State. Prior to the ruling of the Court of Justice of the EU in the eDate case, this principle was interpreted as a conflict of laws rule. For a service provider to be covered by the country of origin principle, the service must qualify as an information society service. Regardless of the specific characteristics of such services, such as their ubiquity and virtuality, there are no special rules for determining jurisdiction and applicable law for disputes arising from commercial contracts concluded over the internet. Instead, the general rules of Bruxelles I bis Regulation and Rome I Regulation apply. Thus, uncertainties about the type of contract in the case of online contract performance are resolved analogous to the Court of Justice of the EU's judgment in the UsedSoft case, for sales contracts, and for service contracts in accordance with the rationale from the Falco judgment. When determining special jurisdiction, it is questionable whether special connecting factors based on the geographical location can be applied regarding the location where obligations are executed online. The Court of Justice of the EU has not yet ruled on such cases. In cases of online contracts, other traditional connecting factors will be applied to determine jurisdiction and applicable law. When determining the applicable law, in the absence of an agreement on the choice of law, generally the applicable law and the law determined based on the country of origin principle coincide.

Keywords: Directive 2000/31, information society services, country of origin principle, Brussels I bis Regulation, jurisdiction for disputes arising from contracts, Rome I Regulation, contractual statute

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. USLUGE INFORMACIJSKOG DRUŠTVA	2
2.1. SLOBODA PRUŽANJA USLUGA INFORMACIJSKOG DRUŠTVA	2
2.1.1. Načelo države podrijetla	2
2.1.2. Zabrana prethodnog odobrenja	5
2.1.3. Poslovni nastan i opće informacije koje treba dostaviti.....	6
2.2. PRAVNI POJAM USLUGE INFORMACIJSKOG DRUŠTVA.....	8
2.2.1. Uobičajeno pružanje usluge uz naknadu.....	8
2.2.2. Pružanje usluge na daljinu	9
2.2.3. Pružanje usluge elektroničkim sredstvima.....	10
2.2.4. Pružanje usluge na osobni zahtjev	12
2.2.5. Ugovor u elektroničkom obliku	12
3. NADLEŽNOST I UGOVORNI STATUT ZA USLUGE INFORMACIJSKOG DRUŠTVA	14
3.1. NADLEŽNOST.....	14
3.1.1. Opća nadležnost	15
3.1.2. Prorogacija nadležnosti	15
3.1.3. Posebna nadležnost	16
3.2. UGOVORNI STATUT.....	22
3.2.1. Sporazum o izboru prava	25
3.2.2. Mjerodavno pravo u nedostatku izbora prava.....	27
4. ZAKLJUČAK	29
5. LITERATURA.....	31

1. UVOD

Ovaj je rad je usmjeren na usluge informacijskog društva s obzirom na načelo prava države podrijetla i na utjecaj koje to načelo i posebna svojstva tih usluga imaju na određivanje nadležnosti i mjerodavnog prava na sporove koji proizlaze iz trgovačkih ugovora, a sastoji se od dva dijela.

Prvi dio se temelji na Direktivi 2000/31/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 8. lipnja o određenim pravnim aspektima usluga informacijskog društva na unutarnjem tržištu, posebno elektroničke trgovine (Direktiva o elektroničkoj trgovini)¹ i obrađuje se sloboda pružanja usluga informacijskog društva kroz pravo države podrijetla, zabranu prethodnog ovlaštenja i zahtjev za davanjem informacija, uz raščlanjenje samog pojma i definiranje poslovnog nastana.

Drugi dio se temelji na Uredbi (EU) br. 1215/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2012. o nadležnosti, priznanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (preinaka),² poznatoj kao Uredba Bruxelles I bis i na Uredbi (EZ) br. 593/2008 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. lipnja 2008. o pravu mjerodavnom za ugovorne odnose (Rim I),³ poznatoj kao Uredba Rim I. U dijelu o nadležnosti se, kod prorogacije, ističe zahtjev za omogućavanjem trajnog zapisa sporazuma. Nadalje se utvrđuje, kroz opću i posebnu nadležnost, prikladnost tradicionalnih poveznica na usluge informacijskog društva, uz određivanje pravne prirode *online* izvršenih ugovora. Iduće slijedi određivanje ugovornog statuta u slučaju izbora i u nedostatku izbora i međudnos sa načelom prava države podrijetla i primjenjivost tradicionalnih poveznica, uz osvrt da načelo podrijetla nije kolizijsko pravilo.

---

¹ Službeni list EU, L 178/1 od 8. 6. 2000.

² Službeni list EU, L 351 od 20. 12. 2012.

³ Službeni list EU, L 177 od 4. 7. 2008.

2. USLUGE INFORMACIJSKOG DRUŠTVA

2.1. SLOBODA PRUŽANJA USLUGA INFORMACIJSKOG DRUŠTVA

Unutarnje tržište Europske unije obuhvaća, prema čl. 26. st. 2. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (u daljnjem tekstu: UFEU),⁴ područje bez unutarnjih granica na kojem se, između ostalog, osigurava slobodno kretanje usluga te se unutar Unije prema čl. 56. st. 1. zabranjuju ograničenja slobode pružanja usluga u odnosu na državljane država članica s poslovnim nastanom u državi članici koja nije država osobe kojoj su usluge namijenjene. Slobodno kretanje usluga podrazumijeva povremeno pružanje usluga tih osoba, u pravilu uz naknadu.⁵ Prema čl. 57. UFEU-a usluge obuhvaćaju širok raspon djelatnosti osobito industrijske, komercijalne, obrtničke te profesionalne djelatnosti.

Razvojem informacijskih i komunikacijskih tehnologija 90-tih godina prošlog stoljeća došlo je do afirmacije *online* pružanja usluga.^{6 7} Direktiva 2000/31 je prva uredila određena pitanja s tim u vezi.⁸ Naime, cilj je bio stvoriti pravni okvir, a kroz harmonizaciju materijalnih pravnih pravila država članica, kako bi se osigurala sloboda kretanja, kako ih Direktiva 2000/31 naziva, usluga informacijskog društva na jedinstvenom tržištu Europske unije (dalje u tekstu: EU).⁹ To se nastojalo realizirati primjenom načela zemlje podrijetla, zabranom prethodnog odobrenja te zahtjevom u pogledu informacija koji pružatelj usluge mora ispuniti.

2.1.1. Načelo države podrijetla

Regulatoran mehanizam koji je svojstven slobodi pružanja *online* usluga je načelo zemlje podrijetla (eng. *country of origin principle, internal market clause*). Prema čl. 3. st. 1. Direktive 2000/31 to načelo u osnovi znači, s jedne strane, da samo država podrijetla usluge kontrolira pružatelje usluga koji imaju poslovni nastan na njezinu području, a vezano uz

---

⁴ Službeni list EU, C 202 od 7. 6. 2016.

⁵ Čl. 57. st. 1. UFEU-a.

⁶ Nikšić, Saša, *Elektronička trgovina i ugovori*, Suvremeno poduzetništvo, god. 11 (2004), br. 9, str. 92.

⁷ Uvođenje interneta u RH počelo je 1991. preko CARNeta.

⁸ Prema čl. 1. st. 5. Direktiva 2000/31 se ne primjenjuje oporezivanje, zaštitu podataka, na pravo tržišnog natjecanja vezano uz kartele, a zbog nedostatne usklađenosti i na radnje javnih bilježnika, zastupanje stranaka pred sudovima i kockarske aktivnosti.

⁹ Toč. 8. i 9. preambule Direktive 2000/31.

ispunjenje pravnih propisa koji spadaju u tzv. koordinirano područje.¹⁰ Tako je u toč. (22) preambule Direktive 2000/31 propisano da usluge treba nadzirati na izvoru aktivnosti odnosno da bi radi stvarnog jamčenja slobode pružanja usluga i pravne sigurnosti davatelja i primatelja usluge te usluge trebale biti, u načelu, podvrgnute pravilima države u kojoj davatelj usluga ima poslovni nastan.

Pojam „područje koordinacije“ zvuči prilično nejasno. Prema čl. 2. toč. (h) Direktive označava pravne zahtjeve koje pružatelj usluge mora ispuniti vezi s pokretanjem i obavljanjem *online* aktivnosti (npr. registracija internetske stranice, zahtjevi vezani uz odgovornost davatelja usluga, zahtjevi u pogledu sadržaja usluge, kao što su oni koji se odnose na ugovore). Ono, prema toč. (21) preambule Direktive, po svom opsegu obuhvaća pravne zahtjeve vezane za *online* usluge, primjerice za *online* oglašavanje, *online* kupnje, *online* nuđenje informacija, *online* sklapanje ugovora, a ne obuhvaća primjerice pravne zahtjeve koji se primjenjuju na robu, na isporuku robe i na usluge koje se ne pružaju elektroničkim putem. Prema P. Polanskom područje koordinacije uključuje odredbe i javnog i privatnog prava.¹¹

U slučaju *Ker-Optika*¹² Sud EU-a je, između ostalog, zaključio da nacionalne odredbe koje se odnose na prodaju kontaktnih leća putem interneta spadaju u polje primjene Direktive 2000/31 jer *online* prodaja kontaktnih leća spada u njeno koordinirano područje, dok nacionalni propisi koji se odnose na isporuku kontaktnih leća ne spadaju u polje primjene navedene Direktive. Također je, u obrazloženju presude, istaknuo da je od prodaje leća moguće odvojiti medicinski savjet koji zahtijeva fizički pregled pacijenta jer da je neodvojiv takva prodaja ne bi spadala u koordinirano područje Direktive te je presudio da se Direktivi 2000/31 protivi nacionalni propis koji dopušta prodaju leća samo u trgovinama koje su specijalizirane za medicinske proizvode.¹³

---

¹⁰ Prema prilogu Direktive 2000/31 načelo prava podrijetla se ne primjenjuje, između ostalog, na potrošačke ugovore, slobodu stranaka na izbor prava, formalnu valjanost ugovora kojima se stvaraju ili prenose prava na nekretninama kad podliježu obveznim formalnim zahtjevima države u kojoj se nalazi.

¹¹ Polanski, Paul Przemysław, *Revisiting country of origin principle: Challenges related to regulating e-commerce in the European Union*, *Computer Law & Security Review*, Vol. 34, Issue 3, June 2018., str. 7.

¹² Presuda Suda EU-a od 02. prosinca 2010., predmet C-108/09, *Ker-Optika bt protiv ÁNTSZ Dél-dunántúli Regionális Intézet (Ker-Optika)*, EU:C:2010:725. Zahtjev je upućen u vezi postupka između, s jedne strane, mađarskog trgovačkog društva Ker-Optike i, s druge strane, mađarskog nadležnog tijela za javno zdravstvo i medicinske usluge ANTZS-a, a zbog upravne odluke kojom mu je zabranjeno prodavati kontaktne leća putem interneta.

¹³ *Ker-Optika*, toč. 23.- toč. 40.

Sud EU-a je područjem koordinacije iz Direktive 2000/31 obuhvatio i *offline* oglašavanje u predmetu *A protiv Daniela B. i dr.*¹⁴ Naime, Sud je u obrazloženju ocijenio da je u predmetnom slučaju cilj oglašavanja (bez obzira kako se ono provodi) prodaja lijekova putem internetske stranice i da je oglašavanje podredno i neodvojivo od usluge prodaje lijekova i da bi bilo neprirodno dio oglašavanja koje se provodi izvan interneta (u fizičkom obliku) isključiti iz područja koordinacije. U predmetu je Sud EU-a, između ostalog, odlučio da se Direktivi 2000/31 ne protivi nacionalni propis države članice odredišta u kojoj se *online* prodaju lijekovi (koji se izdaju bez liječničkog recepta) koji se primjenjuje na pružatelja te usluge koji ima poslovni nastan u drugoj državi članici, a koji zabranjuje ljekarnama da privlače klijente određenim postupcima i sredstvima osobito onima koji se sastoje od masovnog distribuiranja poštanskih pošiljaka i letaka promidžbenog sadržaja pod uvjetom da primjena tog propisa ne dovodi do onemogućavanja svakog oblika oglašavanja izvan poslovnih prostorija pružatelja usluge.¹⁵

S druge strane, načelo prava podrijetla znači da te ista država članica ne može, za pitanja koja spadaju u okvir područja koordinacije, ograničiti slobodu pružanja usluga informacijskog društva iz druge države članice. Dakle, ne smije zahtijevati primjenu vlastitih, strožih odredbi koje spadaju u koordinirano područje.

Međutim, države članice smiju, prema čl. 3. st. 4. Direktive 2000/31, ograničiti slobodu pružanja usluga iz druge države članice, ali samo radi zaštite točno određenih ciljeva, a koji su zaštita javnog poretka, javnog zdravlja, javne sigurnosti i potrošača te se (ograničenja) moraju odnositi na točno određenu uslugu informacijskog društva koja ih ugrožava i biti proporcionalna s ciljem koji se štiti. Država članica je ovlaštena poduzeti mjere kojima ograničava slobodu pružanja usluga nakon obavještanja Komisije i države članice podrijetla o namjeri poduzimanja, ali tek nakon što ih država članica podrijetla, nakon zahtjeva države članice, ili nije poduzela ili ih je nedostavno poduzela. Komisija će, bez odgađanja, ispitati prijavljene mjere te će, ako zaključi da nisu u skladu s pravom Unije, zahtijevati njihovo nepoduzimanje ili prekid. U hitnom slučaju, prema st. 5., država članica može i jednostrano, bez obavješćivanja, poduzeti mjere, ali ih treba što prije prijaviti Komisiji

---

¹⁴ Presuda Suda EU-a od 1. listopada 2020., predmet C-649/18, *A protiv Daniela B. i drugih*, ECLI:EU:C:2020:764. Zahtjev je upućen u okviru spora između, s jedne strane, nizozemskog trgovačkog društva A (ljekarne) koje vodi internetsku stranicu posebno namijenjenu francuskim klijentima i, s druge strane, francuskih trgovačkih društava (ljekarni) i udruženja koje štite francuske ljekarnike, Daniela B i osoba UD, AFP, B i L, a zbog nepoštenog tržišnog natjecanja jer da je nizozemsko društvo promicalo spomenutu internetsku stranicu kod francuskih klijenata u okviru raznolike oglašavačke kampanje velikog opsega.

¹⁵ *A protiv Daniela B. i drugih*, toč. 47.- toč. 74.

i državi članici porijekla uz navođenje razloga za hitnost. U predmetu *Airbnb Irleand*¹⁶ je Sud EU-a rastumačio, vezano uz drugu alineju čl. 3. st. 4. toč. (b), da se pojedinac može protiviti da se, u kaznenom postupku s imovinskopравnim zahtjevom, primijene ograničavajuće mjere države odredišta na usluge koje pruža iz države podrijetla ako o namjeri poduzimanja nisu prethodno obavještene i Komisija i država podrijetla.

P. Polanski je naveo da je izostala primjena ovog mehanizma u praksi jer da je Komisija, prema svom prvom Izvješću o primjeni Direktive iz 2003. godine,¹⁷ primila samo pet obavijesti koje su sve stigle iz iste države i u vezi istog pitanja, a da nema nikakvih novijih podataka o pojedinačnim ograničenjima.¹⁸ Mogući razlozi tome da su složenost samog načela i postupak pojedinačnog ograničavanja usluga, a i da je A. Lodder primijetio da se države članice mogu obeshrabriti zbog zahtjeva za obavješćivanjem. Također, da su mogući razlozi neprimjene i široka izuzeća od načela prava podrijetla koja su navedena u prilogu Direktive.¹⁹ Također da drugog izvješća Komisije nije ni bilo, a što je potvrdio i A. Lodder.²⁰ Čini se da je i nadalje aktualna tvrdnja P. Polanskog jer su, prema prilogu Izvješća Komisije o ishodu pilot-projekta IMI-ja u području e-trgovine iz 2021. godine, dvije države članice u 2019. godini poslale dvadeset i tri obavijesti, od toga je devetnaest obavijesti uputila Velika Britanija (sada bivša članica).²¹

2.1.2. Zabrana prethodnog odobrenja

Radi ostvarenja slobode pružanja usluga, prema čl. 4. st. 1., države članice moraju osigurati da početak obavljanja i obavljanje djelatnosti pružatelja usluga informacijskog društva ne bude uvjetovano prethodnom dozvolom (ili mjerom sličnog učinka). Međutim, prema st. 2. istog članka, ta zabrana ne dovodi u pitanje sustave ovlaštenja koji nisu izričito i isključivo

---

¹⁶ Presuda Suda EU-a od 19. prosinca 2019., predmet C-390/18, *Kazneni postupak protiv X (Airbnb Irleand)*, ECLI:EU:2019:1112. Zahtjev je podnesen u okviru kaznenog postupka protiv irskog društva Airbnb, između ostalog, jer da je putem elektroničke platforme posredovalo u kratkoročnom najmu, a da nije imalo strukovnu iskaznicu koju moraju imati agenti za nekretnine u Francuskoj.

¹⁷ *Report from the Commission to the European Parliament, the Council and the European Economic and Social Committee - First Report on the application of Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market (Directive on electronic commerce)*, 21. 11. 2003., COM (2003) 702 final, toč. 37.

¹⁸ Komisija je, prema čl. 21. st. 1. Direktive 2000/31, dužna podnositi izvješće o primjeni Direktive svake dvije godine od 17. 7. 2003.

¹⁹ Polanski, *op. cit.* u bilj.11, str. 10.

²⁰ Lodder, R. Arno, *Directive 2000/31/EC on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market*, <https://research.vu.nl/en/publications/directive-200031ec-on-certain-legal-aspects-of-information-societ>, str.16., pristupljeno 14. 12. 2024.

²¹ *Izvješće Komisije Europskom parlamentu i Vijeću o ishodu pilot-projekta Informacijskog sustava unutarnjeg tržišta (IMI) u području e-trgovine*, 8. 6. 2021., COM(2021) 295 final, prilog.

namijenjeni uslugama informacijskog društva, odnosno ako se ovlaštenje zahtijeva i za pružanje usluga kad se ne pružaju elektronički (primjerice, dozvola za prodaju alkohola).²²

2.1.3. Poslovni nastan i opće informacije koje treba dostaviti

Sud EU-a je definirao koncept poslovnog nastana putem svojih presuda²³ donesenih povodom zahtjeva za tumačenjem slobode poslovnog nastana iz članka 49. UFEU-a.²⁴ Tako je Sud, u predmetu *Factortame*, odredio poslovni nastan kroz stvarno obavljanje gospodarske djelatnosti putem trajnog poslovnog nastana u drugoj državi članici na neodređeno vrijeme.²⁵ U predmetu *Gebhard* je naveo da poslovni nastan omogućuje državljaninu Zajednice stabilno i kontinuirano sudjelovanje, uz ostvarivanje dobiti, u životu države članice koja nije njegova država podrijetla.²⁶ Sud EU-a je, s druge strane, proširio primjenu i na fiktivna društva bez stalnog obavljanja i stalnog poslovnog nastana u zemlji osnivanja.²⁷ U predmetu *Centros*, Sud je istaknuo da nije važno to što je društvo osnovano u prvoj državi članici samo zato da bi imalo poslovni nastan u drugoj državi članici, u kojoj bi obavljalo najvažniji dio odnosno svu svoju gospodarsku djelatnost.²⁸

Prema toč. (19) Direktive 2000/31, mjesto u kojem davatelj usluga informacijskog društva ima poslovni nastan je ono u kojem on stvarno obavlja gospodarsku djelatnost kroz trajni poslovni nastan na neodređeno vrijeme. P. Polanski ističe da je, prema Direktivi, odbačeno registrirano sjedište društva ili mjesto koje je navedeno u društvenom ugovoru kao sjedište i da se dala prednost teoriji stvarnog sjedišta u varijanti operativnih centara.²⁹ Mjesto na kojem se nalazi informatička infrastruktura i mjesto na kojem se pristupa njegovim stranicama su izričito isključeni kao mjesta poslovnog nastana.³⁰ Ako davatelj usluge ima nekoliko mjesta poslovnog nastana treba se utvrditi iz kojeg se poslovnog nastana usluga pruža, a ako je to

---

²² Lodder, *op. cit.* u bilj. 20, str. 33.

²³ V. više presuda pod *Guide to the case law of the European Court of Justice on Articles 49 et seq. TFEU*, <https://ec.europa.eu/docsroom/documents?locale=it&keywords=Treaty%20on%20the%20Functioning%20of%20the%20EU>, pristupljeno 26. 12. 2024.

²⁴ V. više o slobodi poslovnog nastana kod Babić, D., *Sloboda kretanja trgovačkih društava u Europskoj uniji*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 56, No. Posebni broj, 2006.

²⁵ Presuda Suda EU-a od 25. srpnja 1991. u predmetu C-221/89, *The Queen v Secretary of State for Transport, ex parte Factortame Ltd and others*, ECLI:EU:C:1991:320, toč. 20.

²⁶ Presuda Suda EU-a od 30. studenog 1995. u predmetu C-55/94, *Reinhard Gebhard v Consiglio dell' Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano*, ECLI:EU:C:1995:411, toč. 25.

²⁷ Brunk, Bastian, *Freedom of establishment after Polbud: Free transfer of the registered office*, <https://conflictoflaws.net/2017/freedom-of-establishment-after-polbud-free-transfer-of-the-registered-office/>, pristupljeno 26. 12. 2024.

²⁸ Presuda Suda EU-a od 9. ožujka 1999. u predmetu C-212/97, *Centros Ltd and Erhvervs-og Selskabsstyrelsen*, ECLI:EU:C:1999:126, toč. 17.

²⁹ Polanski, *op. cit.*, u bilj. 11, str. 3.

³⁰ *Ibid.*, str. 4.

teško utvrditi, tada je to mjesto koje je središte aktivnosti za tu uslugu.³¹

Da bi poslovanje putem interneta bilo transparentno države članice, prema čl. 5. Direktive 2000/31, moraju osigurati da davatelj usluge na jednostavan, izravan i trajan način informira korisnike i nadležna tijela minimalno o svom nazivu, zemljopisnoj adresi na kojoj davatelj usluga poslovni nastan, o podacima za komunikaciju, uključujući adresu elektroničke pošte, radi ostvarivanja brzog, izravnog i učinkovitog kontakta, o podacima iz javnog registra ako je u njemu registriran, o podacima o nadzornom tijelu ako podliježe režimu ovlaštenja te ako se radi o reguliranoj struci podatke o strukovnim tijelima u kojima je registriran, podatke o tituli i državi članici u kojoj je stečena te napomenu o pravilima struke u državi članici i načinu pristupa do njih. Ako uz usluge prikazuje i cijene one moraju biti jasno i nedvosmisleno određene, a posebno treba biti naznačeno da li uključuju porez i trošak isporuke.

U predmetu *Deutsche Internet Versicherung*³² Sud EU-a je rastumačio da davanje podataka iz čl. 5. st. 1. toč. (c), a kojim se pružatelja može brzo kontaktirati i s njim izravno i učinkovito komunicirati znači da je davatelj usluge uz elektroničku adresu dužan, prije sklapanja ugovora, dati i druge podatke, ali da to ne mora biti nužno telefonski broj već da to može biti elektronički obrazac za kontakt.

Direktiva 2000/31 se ne primjenjuje na pružatelje usluga iz trećih država, a što znači da se na njih ne primjenjuje ni načelo države podrijetla ni zahtjev za određenim informacijama. P. de Miguel Asensio ističe da se čini primjerenim da se zakonima kojima se preuzima Direktiva takvim pružateljima usluga iz trećih država, koji usmjeravaju svoje aktivnosti na određenu državu članicu, nametne obaveza pridržavanja barem zahtjeva obavješćivanja, a koji su dužni ispuniti i pružatelji koji imaju poslovne nastane u tim državama. Razlog tome da je sprječavanje njihove diskriminacije i zaštita primatelja usluga. Navodi da su takav pristup slijedile države članice koje su odredile da se obaveza obavješćivanja odnosi i na pružatelje koji imaju poslovni nastan u toj državi članici kao i na pružatelje koji nemaju poslovni nastan ni u jednoj državi članici i koji usmjeravaju aktivnosti na tu državu članicu i kao primjer spominje Španjolsku.³³

---

³¹ Toč. (19) preambule Direktive 2000/31.

³² Presuda Suda EU-a od 16. listopada 2008. u predmetu C-298/07, *Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände - Verbraucherzentrale Bundesverband eV protiv Deutsche Internet Versicherung AG (Deutsche Internet Versicherung)*, ECLI:EU:C:2008:572, toč. 40.

³³ De Miguel Asensio, Pedro Alberto, *Conflict of Laws and the Internet*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 2020., str. 69.

2.2. PRAVNI POJAM USLUGE INFORMACIJSKOG DRUŠTVA

Usluga informacijskog društva je definirana u čl. 1. st. 1. toč. (b) Direktive 2015/1535 (EU) Europskog parlamenta i Vijeća od 9. rujna 2015. o utvrđivanju postupka pružanja informacija u području tehničkih propisa i pravila o uslugama informacijskog društva.³⁴ Definicija je preuzeta iz Direktive 98/34/EZ³⁵ i Direktive 98/48/EZ,³⁶ a koje su stavljene izvan snage te se svako upućivanje na njih, od 07. listopada 2015., smatra upućivanjem na Direktivu 2015/1535.³⁷ M. Schaub navodi da na prvu nije jasno što čini uslugu informacijskog društva pa pretpostavlja da je to zbog razloga da se zadrži širina pojma da ne bi zastario razvojem informacijske tehnologije.³⁸ A. Lodder smatra da bi bilo bolje da je definicija bila uključena u Direktivu 2000/31.³⁹ Ipak, i u njoj je, u toč. (17) preambule određena kao usluga koja se obično pruža uz naknadu, na daljinu, elektroničkim sredstvima te na osobni zahtjev primatelja usluge. Dakle, da bi se usluga kvalificirala kao usluga informacijskog društva sva četiri uvjeta moraju biti kumulativno ispunjena, a o vrsti usluge ovisit će primjenjivost određenog pravnog režima.

2.2.1. Uobičajeno pružanje usluge uz naknadu

Uobičajeno pružanje usluge uz naknadu iz Direktive značilo bi da usluga, osim uz naknadu, može biti pružena i bez naknade odnosno da ne mora biti izravno naplaćena od primatelja usluge, ali da treba biti komercijalna.⁴⁰ Tako da troškovi usluge mogu biti pokriveni i oglašavanjem, odnosno obradom osobnih podataka (uz „besplatne usluge“ zanimljiva je deviza da ako je nešto besplatno, vi ste proizvod).⁴¹ Tako je, u toč. (18) preambule Direktive 2000/31 navedeno da su usluge informacijskog društva i one usluge za koje primatelji usluge

³⁴ Službeni list EU, L 241, 17. 9. 2015.

³⁵ Direktiva 98/34/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. lipnja 1998. o utvrđivanju postupka osiguravanja informacija u području tehničkih normi i propisa, Službeni list EU, L 204 od 21. 7. 1998.

³⁶ Direktiva 98/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 20. srpnja 1998. o izmjeni Direktive 98/34/EZ o utvrđivanju postupka pružanja informacija u području tehničkih normi i propisa, Službeni list EU, L 217 od 5. 8. 1998.

³⁷ Čl. 10. Direktive 2015/1535.

³⁸ Schaub, Martien, *Why Uber is an information society service*, Journal of European Consumer and Market Law, 7(3), 2018., str. 109.

³⁹ Lodder, *op. cit.* u bilj. 20, str. 22.

⁴⁰ Gavella, N.; Alinčić, M.; Hrabar, D.; Gliha, I.; Josipović, T.; Korać, A.; Baretić, M.; Nikšić, S., *Europsko privatno pravo*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2002., str. 218.

⁴¹ Lodder, *op. cit.* u bilj. 20, str. 23.

ne plaćaju naknadu kao što su usluge kojima se putem interneta nude informacije (npr. novinski portali), oglašavanje i usluge internetskih tražilica,⁴² ali samo pod uvjetom da predstavljaju gospodarsku djelatnost.

Tako je u slučaju *Papasavvas* Sud EU-a, između ostalog, zaključio da usluge informacijskog društva prema smislu čl. 2. toč. (a) Direktive 2000/31 obuhvaćaju usluge pružanja informacija preko interneta, a koje se ne naplaćuju izravno od korisnika usluge nego od prihoda ostvarenih od oglašavanja na internetskoj stranici.⁴³

I u predmetu *Mc Fadden* se pred Sudom EU-a, između ostalog, postavilo pitanje da li besplatno stavljanje na raspolaganje komunikacijske mreže koji pruža korisnik te mreže predstavlja uslugu informacijskog društva. Sud EU-a je rastumačio da, u vezi s čl. 2. toč. (a) Direktive 2000/31, besplatno raspolaganje javnosti komunikacijske mreže predstavlja uslugu informacijskog društva kad ju pruža predmetni davatelj usluga u svrhu oglašavanja prodane robe ili prodanih usluga.⁴⁴

2.2.2. Pružanje usluge na daljinu

Pružanje usluge na daljinu znači da strane nisu niti u jednom trenutku prilikom njenog pružanja istodobno prisutne odnosno da se ne nalaze istom prostoru,⁴⁵ po A. Lodderu da stranke ne mogu komunicirati *face to face*.⁴⁶ Usluga mora po svojoj prirodi biti takva da se može pružati na daljinu. Prema Direktivi 2015/1535 nisu usluge informacijskog društva usluge koje se pružaju u fizičkoj prisutnosti strana čak i ako se istovremeno koriste elektroničke naprave.⁴⁷

---

⁴² Prema čl. 3. toč. (j) Uredbe (EU) 2022/2065 Europskog parlamenta i Vijeća od 19. listopada 2022. o jedinstvenom tržištu digitalnih usluga i izmjene Direktive 2000/31/EZ (Akt o digitalnim uslugama), Službeni list EU L 277/1, 27.10.2022. „internetska tražilica“ označava uslugu posredovanja koja omogućuje korisnicima da unose upite u svrhu pretraživanja, u načelu, svih internetskih stranica ili svih internetskih stranica na određenom jeziku na temelju upita o bilo kojoj temi koji je u obliku ključne riječi, glasovnog zahtjeva, rečenice ili nekog drugog unosa te vraća rezultate u bilo kojem formatu u kojem se mogu pronaći informacije koje su povezane sa zatraženim sadržajem.

⁴³ Presuda Suda EU-a od 11. rujna 2014., predmet C-291/13, *Sotiris Papasavvas protiv O Fileleftheros Dimosia Etaireia Ltd i dr. (Papasavvas)*, ECLI: EU:C:2014:2209.

⁴⁴ Presuda Suda EU-a od 15. rujna 2016., predmet C-484/14, *Tobias Mc Fadden protiv Sony Music Entertainment Germany GmbH (Mc Fadden)*, ECLI:EU:C:2016:689, toč. 36.-toč. 43.

⁴⁵ Čl. 1. st. 1.(b) (i) Direktive 2015/1535.

⁴⁶ Lodder, *op. cit.* u bilj. 20, str. 24.

⁴⁷ Prema prilogu I. Direktive 2015/1535 prema indikativnoj listi usluga koje nisu obuhvaćene člankom 1. točkom (b) drugim podstavkom su pod 1. usluge koje se ne pružaju „na daljinu” i to usluge koje se pružaju u fizičkoj prisutnosti pružatelja i primatelja, čak i kada se koriste elektroničke naprave: (a) medicinski pregledi ili tretmani u liječničkoj ordinaciji kod kojih se koristi elektronička oprema u fizičkoj prisutnosti pacijenta; (b) konzultiranje elektroničkog kataloga u nekom dućanu u prisutnosti kupca; (c) rezervacija zrakoplovnih karata u

2.2.3. Pružanje usluge elektroničkim sredstvima

Pod pružanjem usluge elektroničkim sredstvima podrazumijeva se da se usluga šalje i prima pomoću elektroničke opreme putem elektroničke komunikacijske mreže bez obzira na tehnologiju prijenosa, žičnu ili bežičnu.⁴⁸ Upravo zbog ovog svojstva može biti dvojbeno da li usluga spada pod pojam usluge informacijskog društva.⁴⁹ Već je, u toč. (18) preambule Direktive 2000/31, prilikom navođenja primjera usluga informacijskog društva, istaknuto da je usluga informacijskog društva pogotovo prodaja robe na internetu, dok isporuka robe ili *offline* pružanje usluga nisu usluge informacijskog društva.⁵⁰ U prijedlogu Direktive 2000/31 je navedeno, još 1998. godine, da način isporuke robe ne utječe na određenje radi li se o usluzi informacijskog društva.⁵¹

Dakle, već spomenuto uz odluku Suda EU-a u predmetu *Ker-Optika*, nacionalne odredbe koje se odnose na *online* prodaju kontaktnih leća putem interneta spadaju u polje primjene Direktive 2000/31 dok nacionalni propisi koji se odnose na isporuku kontaktnih leća ne spadaju u njeno polje primjene. U obrazloženju je i navedeno da je od prodaje leća moguće odvojiti medicinski savjet koji zahtijeva fizički pregled pacijenta jer da je neodvojiv takva prodaja ne bi spadala u koordinirano područje Direktive.⁵²

Dakle, prema kriteriju odvojivosti odredit će se da li je usluga, koja potpada pod tvz. ukupnu uslugu, usluga informacijskog društva (naravno, uz kumulativno ispunjenje ostale tri pretpostavke).⁵³ Ukupna usluga obuhvaća i *online* i *offline* aktivnosti.⁵⁴

---

putničkoj agenciji kada je kupac fizički prisutan, pomoću mreže računala; (d) elektroničke igre na raspolaganju u videoigraonici kada je korisnik fizički prisutan.

⁴⁸ Mišćenić, E.; Kunda, I.; Petrić, S.; Butorac Malnar, V.; Vrbljanac, D.; Winkler, S., *Europsko privatno pravo-posebni dio*, Školska knjiga, Zagreb, 2021., str. 238.

⁴⁹ Prema čl.1.st.1 (b) (ii) Direktive 2015/1535 „elektroničkim sredstvima” znači da se usluga na početku šalje i prima na određitu pomoću elektroničke opreme za obradu (uključujući digitalnu kompresiju) i pohranu podataka te u potpunosti šalje, prenosi i prima telegrafski, radio vezom, optičkim sredstvima ili ostalim elektromagnetnim sredstvima.

⁵⁰ Prema Prilogu I. Direktive 2015/1535 prema indikativnoj listi usluga koje nisu obuhvaćene člankom 1. točkom (b) drugim podstavkom su pod 2. usluge koje se ne pružaju „elektroničkim sredstvima”—usluge čiji sadržaj je materijalan čak i kada se pružaju putem elektroničkih naprava: (a) automati za izdavanje gotovine ili karata (novčanice, željezničke karte); (b) pristup cestovnim mrežama, parkiralištima automobila itd., naplate za korištenje, čak i kada se elektroničke naprave nalaze na ulazu/izlazu koje kontrolira pristup i/ili osiguravaju točno plaćanje,—samostalne (*offline*) usluge: distribucija CD romova ili programska podrška (softver) na disketama,—usluge koje se ne pružaju putem sustava elektroničke obrade/inventure: (a) usluge glasovne telefonije; (b) usluge telefaksa/teleksa; (c) usluge koje se pružaju glasovnom telefonijom ili faksom; (d) liječničke konzultacije telefonom/telefaksom; (e) konzultacije odvjetnika telefonom/telefaksom; (f) neposredni marketing telefonom/telefaksom.

⁵¹ *Proposal for a European Parliament and Council Directive on Certain Legal Aspects of Electronic Commerce in the Internal Market*, COM (1998) 586 final, Brussels, 18. 11. 1998., str. 15.

⁵² *Ker-optika*, toč. 23.- toč. 40.

⁵³ Mišćenić *et al.*, *op. cit.*, u bilj. 48, str. 239.

U postupku *Eite Taxi* Sud EU-a je, povodom zahtjeva za prethodnu odluku o pravnoj kvalifikaciji usluge posredovanja koja se pruža za naknadu putem aplikacije za pametni telefon koja povezuje neprofesionalne vozače sa osobama koje traže gradski prijevoz, utvrdio da se ne radi o usluzi informacijskog društva, već da se tu uslugu treba smatrati neodvojivo povezanom s uslugom prijevoza. Dakle, iako ta usluga posredovanja ispunjava kriterije za kvalifikaciju kao usluga informacijskog društva, Sud EU-a je istaknuo da se ona ne sastoji samo od usluge posredovanja već da bez nje ne bi bilo ni usluge prijevoza jer, prvo, putem aplikacije stvara tržište za neprofesionalne vozače i, drugo, ima odlučujući utjecaj na uvjete pod kojim ti vozači pružaju tu uslugu (aplikacija utvrđuje najvišu cijenu vožnje, naplaćuje cijenu od klijenta, prosljeđuje dio vozaču, ima kontrolu nad kvalitetom vozača i vozila). Slijedom tog Sud-a je zaključio da takva usluga mora biti isključena iz područja primjene članka 56. UFEU-a, Direktive 2006/123 i Direktive 2000/31.⁵⁵

U slučaju *Airbnb Irleand* je Sud EU-a presudio da se čl. 2. toč. (a) Direktive 2000/31 treba tumačiti na način da uslugu koju pruža društvo *Airbnb* putem elektroničke platforme kojom povezuje uz naknadu osobe koje raspolažu smještajem za iznajmljivanjem i osobe koje traže smještaj, a pri čemu se pružaju i određene druge usluge kojom se ta usluga posredovanja dopunjuje (kao npr. usluge fotografiranja, osiguranja), treba kvalificirati kao uslugu informacijskog društva jer se može odvojiti i od usluge smještaja i od drugih usluga koje pruža. Usluga posredovanja koju pruža *Airbnb* nije sastavni dio usluge smještaja jer nije nužna za stvaranje tržišta pružanja usluge smještaja i jer nema odlučujući utjecaj na pružanje usluga smještaja (ne određuje ni cijenu smještaja niti odabire najmodavca i niti smještaj najmoprimcu) već olakšava sklapanje ugovora između korisnika usluge, a druge usluge koje pruža su samo dodatne.⁵⁶

Sud EU-a je presudio, u predmetu *Star Taxi App*, da je usluga posredovanja koja se sastoji od povezivanja uz naknadu putem mobilne aplikacije, osoba koje žele koristiti gradski prijevoz i ovlaštenih vozača autotaksija, s kojima je pružatelj usluge posredovanja ugovorio plaćanje mjesečne naknade pri čemu pružatelj usluge posredovanja ne provjerava kvalitetu vozila ni

---

⁵⁴ V. više o ukupnoj usluzi kod: *Szpunar, Maciej, Reconciling new technologies with existing EU law – Online platforms as information society service providers, Maastricht Journal of European and Comparative Law*, Vol. 27(4), 2020.; *Bodiroga-Vukobrat, N.; Martinović, A., Izazovi pružanja usluga na digitalnom tržištu EU-a- usluge informacijskog društva i „pozadinske usluge“*, Zbornik Pravnog Fakulteta u Rijeci, vol. 40, br.1, 2019.

⁵⁵ Presuda Suda EU-a od 20. prosinca 2017., predmet C-434/15, *Asociación Profesional Elite Taxi protiv Uber Systems Spain, SL (Asociación Profesional Elite Taxi)*, ECLI:EU:C:2017:981. Zahtjev je podnesen zbog spora između španjolskog udruženja taxi vozača *Asociación Profesional Elite Taxi* u Barceloni i španjolskog trgovačkog društva *Uber Systems Spain SL* povezanog s *Uber Technologies Inc.*, a zbog nepoštenog tržišnog natjecanja.

⁵⁶ *Airbnb Irleand*, toč. 39.- toč. 69.

ponašanje vozača, ne prenosi narudžbe, ne određuje cijene niti osigurava naplatu, a koja se isplaćuje direktno vozaču, usluga informacijskog društva. Prema obrazloženju Suda navedena usluga je samo jedan od načina privlačenja korisnika i nema odlučujući utjecaj na pružanje usluge prijevoza.⁵⁷

Sud EU-a je, u spomenutim slučajevima internetskih platformi, prirodu veze, odnosno odvojivost ili neodvojivost između usluga, utvrđivao temeljem dva kriterija i to prema nužnosti internetske platforme da stvara tržište *offline* usluzi i prema odlučujućem utjecaju platforme na njeno pružanje. Ako su usluge odvojive svaka će se kvalificirati prema svojoj naravi.

2.2.4. Pružanje usluge na osobni zahtjev

Posljednji od uvjeta za kvalifikaciju usluge kao usluge informacijskog društva je pružanje usluge na osobni zahtjev primatelja usluge.⁵⁸ Tako se predmetu *Airbnb Irleand* usluga pruža na pojedinačni zahtjev stavljanjem najmodavčevog oglasa i zahtjevom najmoprimca za taj oglas.⁵⁹

2.2.5. Ugovor u elektroničkom obliku

Koordinirano područje se odnosi, za potrebe Direktive 2000/31, na pravna pravila koja pružatelji *online* usluga moraju ispuniti u pogledu ugovora sklopljenih putem interneta.⁶⁰ Međutim, samo su čl. 9., čl. 10. i čl. 11. Direktive uspostavljena neka osnovna pravila o ugovorima koji su sklopljeni u elektroničkom obliku. Prema čl. 9. st. 1. Direktive, države članice su dužne dopustiti sklapanje ugovora u elektroničkom obliku i osigurati da domaće zakonodavstvo ne stvara prepreke korištenju takvih ugovora niti zbog toga ne smiju biti lišeni

---

⁵⁷ Presuda Suda EU-a od 3. prosinca 2020., predmet C-62/19, *Star Taxi App SRL protiv Unitatea Administrativ Teritorială Municipiul București prin Primar General i Consiliul General al Municipiului București (Star Taxi App)*, ECLI:EU:C:2020:980. Zahtjev je podnesen u okviru spora između rumunjskog društva Star Taxi App SRL i dvaju rumunjskih tijela javne vlasti Grada Bukurešta i Glavnog vijeća Bukurešta povodom tužbe za poništenje odluke kojom se obavljanje djelatnosti povezivanja osoba koje se žele koristiti gradskim prijevozom i ovlaštenih vozača autotaksija putem aplikacije za pametni telefon uvjetuje izdavanjem prethodnog ovlaštenja.

⁵⁸ Prema čl. 1. st. 1. (b) (iii) Direktive 2015/1535 usluge informacijskog društva nisu, jer se ne pružaju na osobni zahtjev primatelja, usluge televizijskog emitiranja (uključujući usluge na zahtjev – *near-video on-demand* usluge), usluge radijskog emitiranja i teletekst.

⁵⁹ *Airbnb Irleand*, toč. 48.

⁶⁰ Čl. 2. toč. (h) alineja I. Direktive 2000/31.

pravnog učinka.⁶¹ Na informacije koje treba pružiti davatelj usluge prije narudžbe i obveze o dostupnosti odredbi i uvjeta se odnosi čl. 10. Direktive, a u čl. 11. Direktive se propisuje da se narudžba mora potvrditi bez odlaganja i da se narudžba i potvrda primitka narudžbe smatraju primljenima u trenutku kad im stranke mogu pristupiti. U trgovačkim ugovorima sklopljenim putem e-pošte ili istovrsne individualne komunikacije stranke mogu čl. 10. i čl. 11. Direktive 2000/31 prilagoditi svojim potrebama.

Naravno, ugovor u elektroničkom obliku označava samo način na koji je ugovor sklopljen.⁶² Ne radi se o posebnoj vrsti ugovora.⁶³ Prema Zakonu o obveznim odnosima takav je ugovor, zbog načela neformalnosti na kojem se temelji ugovorno pravo, bilo moguće sklapati čim su se za to stvorili tehnički preduvjeti.⁶⁴ Posebnost je suvremenih informacijskih tehnologija što volja može biti izražena u različitim oblicima.⁶⁵ Može biti izražena i usmeno putem aplikacija za telefoniranje, može biti izražena klikanjem kao znakom, pisanim putem putem chata (priznat će se pisani učinak ako daje sigurnost koju daje pisani oblik).⁶⁶ Tako da ugovori u elektroničkom obliku mogu biti sklopljeni primjerice putem audio-video komunikacije, ispunjavanjem *online* obrasca i prihvaćanjem uvjeta, putem komunikacije preko chata, putem elektroničke pošte,⁶⁷ a prema ZOO-u zahtjev pisanog oblika je ispunjen kad se stranke sporazume pomoću sredstva koje omogućuje da se sa sigurnošću utvrde sadržaj i identitet davatelja izjave.⁶⁸ ⁶⁹ U trgovačkoj praksi zbog velikog broja transakcija ugovorne strane često koriste pisani oblik kad i on nije zahtjevan.

---

⁶¹ Prema čl. 9. st. 2 Direktive 2000/31 države članice mogu propisati da se stavak 1. ne primjenjuje na sve ili neke od ugovora koji pripadaju u jednu od sljedećih kategorija: (a) ugovori kojima se stvaraju ili prenose prava na nekretnine, osim prava vezanih za najam; (b) ugovori za koje zakon zahtijeva sudjelovanje sudova, tijela javne vlasti ili struka koja obavljaju javne ovlasti; (c) ugovori o jamstvu i ugovori o vrijednosnim papirima koji se koriste kao kolateral dani od strane osoba koje djeluju izvan okvira svog zanimanja, posla ili struke; (d) ugovori koji su uređeni obiteljskim pravom ili nasljednim pravom.

⁶² V. više o elektroničkim ugovorima kod Matić, Tin, *Formularni ugovori u elektroničkom obliku (Sklopanje ugovora klikom miša - elektroničkim očitovanjem volje putem Interneta na web stranici - click wrap i browse wrap ugovori)*, Pregledni znanstveni rad, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 58, no. 3., 2008.

⁶³ Nikšić, *op. cit.* u bilj. 6, str. 95.

⁶⁴ Čl. 286. st. 1. Zakona o obveznim odnosima, Narodne novine, 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21.

⁶⁵ Čl. 249. st. 2. Zakona o obveznim odnosima.

⁶⁶ Nikšić, Saša, *Pisani oblik ugovora i drugih pravnih poslova*, Izvorni znanstveni rad, Zbornik PFZG, vol. 72, no. 1- 2, 2022., str. 310.

⁶⁷ Nikšić, *op. cit.* u bilj. 6, str. 99.

⁶⁸ Čl. 292. st. 1., st. 3. i st. 4. Zakona o obveznim odnosima.

⁶⁹ Elektroničko potpisivanje uređeno je Uredbom br. 910/2014 Europskog parlamenta i Vijeća od 23. srpnja 2014. o elektroničkoj identifikaciji i uslugama povjerenja za elektroničke transakcije na unutarnjem tržištu i stavljanju izvan snage Direktive 1999/93/EZ, Službeni list EU, L 257, 28. 8. 2014.

3. NADLEŽNOST I UGOVORNI STATUT ZA USLUGE INFORMACIJSKOG DRUŠTVA

3.1. NADLEŽNOST

Za rješavanje privatnopravnog spora s međunarodnim obilježjem određivanje je međunarodno nadležnog suda, moglo bi se reći, najvažnije pitanje jer će taj sud u nedostatku unificiranih materijalnih primjenjivati vlastita kolizijska pravila koja će uputiti na mjerodavno pravo, a temeljem kojeg će se spor meritorno rješavati. Odrediti nadležan sud u sporovima iz pružanja usluga informacijskog društva, zbog posebnosti internetske komunikacije, može predstavljati problem. Sveprisutnost i virtualnost internetskih transakcija dovodi do povećanja mogućih jurisdikcija uz istovremeno slabljenje povezanosti sa pravnim sustavima (dovodi do nedostatka korisnih poveznica).⁷⁰ Direktivom 2000/31 se nije uređivala nadležnost sudova u EU.⁷¹ Glavni europski izvor kojim su se unificirala pravila o nadležnosti u građanskim i trgovačkim privatnopravnim stvarima i koji je izravno primjenjiv u državama članicama, a koji je relevantan i za sporove iz ugovora o uslugama informacijskog društva je Uredba 1215/2012⁷² (dalje u tekstu: Uredba Bruxelles I bis).⁷³ Ona je zamijenila Uredbu 44/2001 (znanu i kao Uredba Bruxelles I),⁷⁴ a koja je zamijenila raniju Bruxellesku konvenciju.⁷⁵ S tim jedinstvenim pravilima Uredbe se nastojalo ukloniti prepreke za funkcioniranje unutarnjeg tržišta EU-a i ojačati pravnu zaštitu osoba koje imaju prebivalište u EU. Dakle, za sporove iz ugovora o uslugama informacijskog društva nisu predviđena posebna pravila o nadležnosti u Uredbi Bruxelles I bis niti je za njih predviđen poseban pravni režim u drugim aktima. Međutim, s obzirom na tradicionalno oslanjanje pravila o nadležnosti na geografske poveznice, može doći do poteškoća s obzirom na tumačenje i

---

⁷⁰Lutzi, Tobias, *Internet Cases in EU Private International Law*, <https://opus.bibliothek.uni-augsburg.de/opus4/frontdoor/index/index/docId/98832>, str. 2., skinuto s interneta 02. 12. 2024.

⁷¹Toč. (23) preambule i čl. 1. st. 4. Direktive 2000/31.

⁷² Uredba Bruxelles I bis se, prema čl. 1. st. 2., ne primjenjuje na: (a) osobna stanja i pravnu i poslovnu sposobnost fizičkih osoba, stvarna prava koja proizlaze iz bračnog odnosa ili odnosa za koji se prema pravu koje se primjenjuje na takav odnos smatra odnosom s učincima sličnim braku; (b) stečaj, postupke u vezi likvidacije nesolventnih trgovačkih društava ili drugih pravnih osoba, postupke prisilnog poravnjanja ili slične postupke; (c) socijalno osiguranje; (d) arbitražu; (e) obveze uzdržavanja koje proizlaze iz obiteljskog odnosa, roditeljstva, braka ili tazbine; (f) oporuke i nasljeđivanje, uključujući obveze uzdržavanja koje nastaju na temelju smrti.

⁷³ Uredba se primjenjuje na postupke koji su pokrenuti od 10. 01. 2015. pa nadalje.

⁷⁴ Uredba Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o sudskoj nadležnosti, priznanju i ovrsi odluka u građanskim i trgovačkim predmetima, Službeni list EU, L 12, 16. 01. 2001.

⁷⁵ Konvencija o nadležnosti, priznanju i ovrsi sudskih odluka u građanskim i trgovačkim predmetima iz 1968. Službeni list EU, L 299, 31. 12. 1972.

primjenu određenih odredbi o nadležnosti kod *online* izvršenih ugovora.

3.1.1. Opća nadležnost

Prema čl. 4. st. 1. Uredbe Bruxelles I bis, tuženiku koji ima prebivalište u nekoj državi članici sudi se pred sudom te države članice. Društva i druge pravne osobe imaju prebivalište, prema čl. 63. st. 1., a u smislu ove Uredbe, u mjestu u kojem imaju statutarno sjedište ili u mjestu u kojem se nalazi glavna uprava ili u mjestu gdje se nalazi glavna poslovna jedinica. Prigodno je nadodati, zbog usmjerenosti poveznice na tuženika, posebnu poveznicu iz čl. 7. st. 5. koja se može primijeniti ako je riječ o sporu koji proizlazi iz poslovanja podružnice, zastupstva ili druge poslovne jedinice i tad je nadležan sud mjesta gdje se ona nalazi. Prema Direktivi 2000/31 države članice su, prema čl. 5. st. 1., dužne osigurati da pružatelji usluga omogućće primateljima pristup općim informacijama o sebi na jednostavan, izravan i trajan način. Ove tradicionalne poveznice prebivališta i mjesta gdje se poslovna jedinica nalazi se mogu se primijeniti na određivanje nadležnosti u internetskim slučajevima.⁷⁶

3.1.2. Prorogacija nadležnosti

Stranke uživaju, temeljem načela stranačke autonomije, slobodu u određivanju nadležnog suda u trgovačkim ugovorima. Sporazum o izboru suda, u slučaju da dođe do spora, pruža ugovornim stranama pravnu sigurnost. Uredbom Bruxelles I bis se, u čl. 25. st. 1., dopušta strankama neovisno o prebivalištu (dakle i onima sa prebivalištem izvan EU), da se sporazume da će sud ili sudovi države članice biti nadležni za sporove koji mogu nastati u vezi s određenim pravnim odnosom te će se presumirati da je takva nadležnost isključiva.⁷⁷ Međutim, takav sporazum mora biti u određenom obliku, ili u pisanom ili u obliku koji je u skladu s praksom između stranaka ili u obliku koji uobičajen u međunarodnoj trgovini, a koji je strankama bio ili morao biti poznat, a opće je poznat i redovito ga poštuju stranke koje sklapaju istu vrstu ugovora.

Zbog razvoja novih komunikacijskih tehnologija, u stavku 2. tog članka izjednačava se pisani oblik sa elektroničkim priopćenjem, ali samo uz uvjet da elektroničko priopćenje omogućava

---

⁷⁶ Lutz, *op. cit.* u bilj. 70, str. 3.

⁷⁷ Prema čl. 31. st. 2. Uredbe Bruxelles I bis, svaki će sud druge države članice, ne dovodeći u pitanje čl. 26. o prešutnoj prorogaciji, prekinut postupak dok se sud pred kojim je pokrenut postupak na temelju sporazuma o prorogaciji ne proglasi nenadležnim na temelju sporazuma.

trajni zapis sporazuma. Sud EU-a je tumačio taj stavak 2. u postupku *El Majdoub*.⁷⁸ U predmetnom sporu prorogacijska klauzula se nalazila u općim uvjetima *online* sklopljenog kupoprodajnog ugovora. Tužitelj je tvrdio da je ugovor o prorogaciji nevaljan jer da se internetska stranica tuženika koja sadrži prorogacijski sporazum u uvjetima prodaje ne otvara automatski ni prilikom registracije ni prilikom kupnje već je potrebno odabrati polje koje nosi poseban naziv, a koji vodi do otvaranja općih uvjeta. Sud je rastumačio da se radi o priopćenju elektroničkim sredstvima ako ta tehnika prihvaćanja klikanjem omogućava ispis i spremanje teksta prije sklapanja ugovora, neovisno o tome da li je stvarno došlo do spremanja i ispisivanja podataka prije sklapanja ugovora. Stoga da okolnost da se internetska stranica koja sadrži uvjete ne otvara automatski ne može dovesti u pitanje valjanost sporazuma o prorogaciji.⁷⁹ Uz napomenu da se radilo o trgovačkom ugovoru.

Dakle, poveznica iz čl. 25. Uredbe, ako je valjana, bit će pogodna za određivanje nadležnosti suda.

3.1.3. Posebna nadležnost

Pravila o posebnoj nadležnosti iz čl. 7. st. 1. Uredbe Bruxelles I bis su iznimke od općeg pravila o nadležnosti, a mogu se primijeniti u trgovačkim sporovima iz ugovora protiv tuženika koji ima prebivalište u EU ako nijedan sud nije isključivo nadležan prema čl. 24. i ako nije postignut dogovor o izboru suda prema čl. 25. U toč. (16) preambule Uredbe se ističe da bi trebale postojati alternativne osnove nadležnosti koje se temelje na uskoj povezanosti suda i tužbe ili zbog olakšavanja pravilnog sudovanja. Tada će taj tuženik moći biti tužen i u drugoj državi članici pred sudom mjesta koje se određuje temeljem poveznica koje ovise o vrsti ugovora. Tako je kod ugovora o kupoprodaji robe poveznica mjesto gdje je roba isporučena ili trebala biti isporučena, kod ugovora o uslugama poveznica je mjesto gdje je usluga pružena ili trebala biti pružena, a kod ostalih ugovora poveznica je mjesto gdje je obveza o kojoj je riječ ispunjena ili trebala biti ispunjena (uz međunarodnu, regulirana je i mjesna nadležnost). Uredbom Bruxelles I bis se ne definiraju ni ugovori o kupoprodaji ni ugovori o uslugama. Određenje vrste ugovora (da li se radi o ugovoru o kupoprodaji, ugovoru o uslugama ili drugoj vrsti ugovora o uslugama informacijskog društva) i određenje

---

⁷⁸Presuda Suda EU-a od 21. svibnja 2015. u predmetu C-322/14, *Jaouad El Majdoub protiv CarsOnTheWeb. Deutschland GmbH (El Majdoub)*, ECLI:EU:C:2015:334. Zahtjev je podnesen u okviru spora između njemačkog trgovca automobilima J. El Majdoub i njemačkog trgovačkog društva CarsOnTheWeb.Deutschland GmbH koje je prodavalo vozilo putem internetske stranice, a povodom neispunjenja ugovora o kupoprodaji koji je sadržavao prorogacijsku klauzulu u korist belgijskog suda.

⁷⁹ *Ibid.*, toč. 36.- toč. 40.

geografskog mjesta poveznice pri *online* izvršenju ugovora predstavlja izazov. Sud EU-a je rastumačio neke od tih pojmova.

Koncept ugovora o kupoprodaji, u kontekstu zaštite autorskih prava, koji je dao Sud EU-a u svom objašnjenju u predmetu *UsedSoft*⁸⁰ može biti relevantan pri primjeni prve alineje čl. 7. st. 1. toč. (b) Uredbe Bruxelles I bis za ugovore o isporuci digitalnog sadržaja.⁸¹ Sud EU-a je, u objašnjenju presude, naveo da je općeprihvaćena definicija kupoprodaje da se radi o prijenosu prava vlasništva nad predmetom materijalne ili nematerijalne imovine u zamjenu za plaćanje naknade i da je potrebno jedinstveno tumačenje pojma da bi se izbjegle razlike između primjenjivih nacionalnih prava. Također da preuzimanje kopije računalnog programa i sklapanje ugovora o licenci s neograničenim pravom korištenja te kopije, a u zamjenu za plaćanje naknade, uključuje prijenos prava vlasništva nad primjerkom tog računalnog programa.⁸² Sud je naveo i da nema razlike da li je ta kopija stavljena na raspolaganje na neograničeno vrijeme putem preuzimanja s web-stranice nositelja prava ili putem materijalnog nosača kao što je CD-ROM ili DVD jer u oba slučaja dolazi do prijenosa prava vlasništva tog primjerka.⁸³ Prema tome, ugovori o isporuci digitalnog sadržaja bi spadali u ugovore o kupoprodaji.

U drugim slučajevima, kad ne dolazi do osnivanja prava korištenja na neograničeno vrijeme uz naknadu, ugovore o licenci koji, primjerice, uključuju stavljanje na raspolaganje digitalnog sadržaja na određeno vrijeme uz implementaciju i održavanje digitalnog sadržaja uz naknadu trebalo bi klasificirati kao ugovore o uslugama iz druge alineje čl. 7. st. 1. toč. (b) Uredbe Bruxelles I bis.⁸⁴

Također, iako je Direktiva (EU) 2019/770 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. svibnja 2019. o određenim aspektima ugovora o isporuci digitalnog sadržaja i digitalnih usluga⁸⁵ ograničena na potrošačke ugovore (uz mogućnost proširenja na trgovce)⁸⁶ i iako navodi da nacionalno pravo treba određivati koju pravnu prirodu imaju ugovori o isporuci digitalnog sadržaja ili digitalnih usluga,⁸⁷ ta se Direktiva čini korisnom kao pokazatelj određenih kategorija ugovora koji bi se trebali smatrati ugovorima o uslugama prema drugoj alineji čl.

---

⁸⁰ Presuda Suda EU-a od 03. srpnja 2012. u predmetu C-128/11, *Axel W. Bierbach (curateur à la faillite de UsedSoft GmbH) protiv Oracle International Corp. (UsedSoft)*, ECLI:EU:C:2012:407. Zahtjev je podnesen u okviru postupka između UsedSoft GmbH i Oracle International Corp. u vezi s oglašavanjem korištenih licenci za računalne programe od strane UsedSofta.

⁸¹ De Miguel Asensio, *op. cit.* u bilj. 33, str. 447.

⁸² *UsedSoft*, toč. 42.- 46.

⁸³ *Usedsoft*, toč. 47.

⁸⁴ De Miguel Asensio, *op. cit.* u bilj. 33, str. 447.

⁸⁵ Službeni list EU, L 136/1, 22. 5. 2019.

⁸⁶ Toč. (16) preambule Direktive 2019/770.

⁸⁷ Toč. (12) preambule Direktive 2019/770.

7. st. 1. toč. (b) Uredbe Bruxelles I bis.⁸⁸ Tako je digitalna usluga, prema čl. 2. toč. 2. Direktive 2019/770, usluga kojom se potrošaču omogućuje stvaranje, obrada i pohrana podataka u digitalnom obliku ili pristup njima ili usluga kojom se omogućuje dijeljenje ili bilo koja druga interakcija s podacima u digitalnom obliku koje učitava ili stvara potrošač ili drugi korisnici te usluge.⁸⁹

Većina ugovora povezanih s internetom klasificirat će se kao ugovori o kupoprodaji ili ugovori o uslugama.⁹⁰

U predmetu *Falco*⁹¹ je Sud EU-a rastumačio da ugovor prema kojem nositelj prava intelektualnog vlasništva daje svom ugovornom partneru pravo korištenja tog prava u zamjenu za naknadu nije ugovor o pružanju usluge u smislu druge alineje čl. 7. st. 1. toč. (b). Dakle, prema objašnjenju iz predmeta, da strana koja pruža uslugu za naknadu mora obavljati neku aktivnost, a da nositelj prava intelektualnog vlasništva preuzima samo obvezu da nositelju licence ne osporava korištenje tog prava, a da ne poduzima nikakvu aktivnost.⁹² Takav će ugovor spadati pod ugovore iz čl. 7. st. 1. toč. (a) kod kojih se ne navodi jedno mjesto izvršenja, već će nadležnost ovisiti o neizvršenoj obvezi u sporu.⁹³

U čl. 7. st. 1. toč. (b) Uredbe Bruxelles I bis se predviđa jedinstven forum za sve neizvršene ugovorne obveze koje proizlaze iz ugovora o prodaji robe ili ugovora o pružanju usluga.⁹⁴ Dakle, kod kupoprodaje je to mjesto u državi članici gdje je, prema ugovoru, roba isporučena ili trebala biti isporučena, a kod pružanja usluga mjesto gdje je, prema ugovoru, usluga pružena ili trebala biti pružena. Sud EU-a je tumačio te poveznice, ali vezano uz *offline* izvršavanje. Tako je u predmetu *Car Trim*⁹⁵ presudio, vezano uz prvu alineju čl. 7. st. 1. toč. (b), da se u slučaju prodaje robe koja uključuje njezin prijevoz, mjesto gdje je, prema ugovoru, prodana roba bila isporučena ili je trebala biti isporučena mora utvrditi na temelju odredbi tog ugovora (bez upućivanja na mjerodavno materijalno pravo), a ako je nemoguće tako odrediti mjesto isporuke, to je mjesto gdje je došlo do fizičkog prijenosa robe, kao

---

⁸⁸ De Miguel Asensio, *op. cit.* u bilj. 33, str. 445.

⁸⁹ Prema toč. (19) preambule Direktive 2019/770 digitalne usluge omogućuju stvaranje, obradu ili pohranu podataka u digitalnom obliku te pristup tim podacima, uključujući poslovni model „softver kao usluga”, kao što je dijeljenje video i audio zapisa te druge usluge pohranjivanja datoteka na poslužitelje (*file hosting*), obradu teksta ili igre koje se nude u okružju računalstva u oblaku i društvene medije.

⁹⁰ *Ibid.*, str. 448.

⁹¹ Presuda Suda EU-a od 23. travnja 2009. u predmetu C-533/07, *Falco Privatstiftung and Thomas Rabitsch v Gisela Weller-Lindhorst (Falco)*, ECLI:EU:C:2009:257.

⁹² *Falco*, toč. 29.- toč. 32.

⁹³ De Miguel Asensio, *op. cit.* u bilj. 33, str. 442.

⁹⁴ *Ibid.*

⁹⁵ Presuda Suda EU-a od 25. veljače 2010. u predmetu C-381/08, *Car Trim GmbH v KeySafety Systems Srl. (Car Trim)*, ECLI:EU:C:2010:90.

rezultat čega je kupac dobio ili trebao dobiti stvarnu moć raspolaganja tom robom na krajnjem odredištu prodajne transakcije. Naime, Sud EU-a je u tom predmetu razmatrao dva mjesta koja bi mogla poslužiti kao mjesto isporuke. Prvo je mjesto fizičkog prijenosa robe na kupca, a drugo je mjesto na kojem se roba predaje prvom prijevozniku za prijenos do kupca te je zaključio da je mjesto gdje je roba fizički prenesena ili je trebala biti fizički prenesena kupcu na krajnjem odredištu najdosljednija podrijetlu, ciljevima i načelima tada važeće Uredbe Bruxelles I.⁹⁶

U predmetu *Electrosteel*⁹⁷ je Sud presudio, a vezano uz tumačenje prve alineje čl. 7. st. 1. toč. (b) Uredbe Bruxelles I bis, da se, u slučaju prodaje na daljinu, mjesto gdje je roba bila ili je trebala biti isporučena određuje u skladu s ugovorom, da nacionalni sud mora uzeti u obzir sve odredbe ugovora koji mogu odrediti to mjesto, uključujući i klauzule koje su općepriznate u međunarodnoj trgovini kao što su *Incoterms* pravila, a da je mjesto isporuke, u slučaju ako je tako nemoguće odrediti to mjesto bez pozivanja na materijalno pravo koje se primjenjuje na ugovor, mjesto gdje je izvršen fizički prijenos robe, uslijed čega je kupac dobio ili je trebao dobiti stvarnu moć raspolaganja nad tom robom na krajnjem odredištu prodajne transakcije.

Sud je tumačio čl. 7. st. 1. toč. (b) Uredbe Bruxelles I bis i u slučajevima ugovora s više mjesta isporuke robe ili više mjesta pružanja usluga.

Sud EU-a je utvrdio, u predmetu *Color Drack*,⁹⁸ da se prva alineja čl. 7. st. 1. toč. (b) primjenjuje i kad postoji nekoliko mjesta isporuke unutar jedne države članice i da je u takvom slučaju za rješavanje svih tužbenih zahtjeva na temelju ugovora o prodaji robe nadležan sud glavnog mjesta isporuke, a koje se mora odrediti na temelju ekonomskih kriterija i da, ako se tako ne može odrediti, tužitelj može tužiti tuženika sudu prema mjestu isporuke po svom izboru.

---

⁹⁶ *Car Trim*, toč. 54.- toč. 62.

⁹⁷ Presuda Suda EU-a od 9. lipnja 2011. u predmetu C-87/10, *Electrosteel Europe SA v Edil Centro SpA (Electrosteel Europe)*, ECLI:EU:C:2011:375. Zahtjev za prethodnu odluku je upućen u okviru postupka između francuskog trgovačkog društva *Electrosteel Europe SA* i talijanskog trgovačkog društva *Edil Centro SpA*, a u vezi s izvršenjem ugovora o prodaji robe.

⁹⁸ Presuda Suda EU-a od 3. svibnja 2007. u predmetu C-386/05, *Color Drack GmbH v Lexx International Vertriebs GmbH (Color Drack)*, ECLI:EU:C:2007:262. Zahtjev za prethodnu odluku je podnesen u okviru postupka između austrijskog trgovačkog društva *Color Drack GmbH* i njemačkog trgovačkog društva *Lexx International Vertriebs GmbH*, a u vezi s izvršenjem ugovora o prodaji robe, prema kojem se *Lexx* obvezao isporučiti robu raznim trgovcima *Color Drack*-a u Austriji, između ostalih i na području sjedišta *Color Drack*-a, a koje se obvezalo platiti cijenu te robe.

U vezi ugovora o pružanju usluga u više država članica u predmetu *Wood Floor*,⁹⁹ Sud je rastumačio da je druga alineja čl. 7. st. 1. toč. (b) primjenjiva i u slučaju kada se usluge pružaju u nekoliko država članica i da je u tom slučaju nadležan sud mjesta glavnog pružanja usluga. Za ugovor o trgovačkom zastupanju da je mjesto glavnog pružanja usluga kako proizlazi iz ugovora, a ako to mjesto ne proizlazi iz ugovora onda da je to mjesto stvarnog izvršavanja, a ako ne može biti određeno temeljem toga, onda da je to mjesto gdje zastupnik ima prebivalište.

U EU ne postoje jasne smjernice u vezi primjene pravila o posebnoj nadležnosti iz čl. 7. st.1. Uredbe Bruxelles I bis na internetske slučajeve u kojima dolazi do *online* isporuke robe i *online* pružanja usluge.¹⁰⁰ Sud EU-a još nije imao prilike tumačiti te poveznice, budući da većina tih ugovora koji su sklopljeni putem interneta i koji uključuju *online* ispunjenje sadrže prorogacijske klauzule.¹⁰¹ Svakako više nije aktualna kao alternativna poveznica lokacija tehničkih sredstava, kao što su poslužitelji, jer zbog svoje nesigurne lokacije ne ispunjavaju temeljni zahtjev kojim trebaju težiti pravila o nadležnosti, a to je zahtjev predvidljivosti i o tome je odlučio Sud EU-a u predmetu *Wintersteiger*.¹⁰²

P. de Miguel Asensio navodi da pri određivanju mjesta pružanja usluga koje se izvršavaju *online*, u smislu druge alineje čl. 7. st. 1. čl. (b) Uredbe Bruxelles I bis treba prevagnuti mjesto poslovnog nastana pružatelja usluga informacijskog društva, ako nije drugačije ugovoreno, jer da tamo on obično organizira pružanje usluga pa da to odgovara zahtjevu predvidljivosti i uske povezanosti ugovora i suda (odgovara zahtjevu blizine).¹⁰³ Također ističe da je to u skladu praksom Suda EU-a, a pogotovo sa tumačenjem u predmetu *Wood Floor*.¹⁰⁴ Naime, da je Sud u tom postupku prilikom utvrđivanja mjesta pružanja usluga iz ugovora o zastupanju rastumačio da je, u slučaju kad se to mjesto ne može odrediti ni temeljem ugovorenog mjesta, ni temeljem mjesta stvarnog izvršavanja koje je u skladu s namjerama stranaka, to mjesto gdje trgovački zastupnik ima prebivalište. Uz to navodi da je pružatelj usluga prema čl. 5. st. 1. Direktive 2000/31, uz ostale opće zahtjeve o informacijama, dužan navesti zemljopisnu adresu na kojoj ima poslovni nastan, što odgovara

---

⁹⁹ Presuda Suda EU-a od 11. ožujka 2010. u predmetu C-19/09, *Wood Floor Solutions Andreas Domberger GmbH v Silva Trade SA (Wood Floor Solutions Andreas Domberger)*, ECLI:EU:C:210:137. Zahtjev za prethodnu odluku je podnesen u okviru postupka između austrijskog trgovačkog društva Wood Floor Solutions Andreas Domberger GmbH i luksemburškog trgovačkog društva Silva Trade SA u vezi naknade štete zbog raskida ugovora o trgovačkom zastupanju obavljenog u nekoliko država članica.

¹⁰⁰ De Miguel Asensio, *op. cit.* u bilj. 33, str. 451.; Lutz, *op. cit.* u bilj. 70, str. 4.

¹⁰¹ Lutz, *op. cit.* u bilj. 70, str. 107.

¹⁰² Presuda Suda EU-a od 19. travnja 2024. u predmetu C-523/10, *Wintersteiger AG v Products 4U Sondermaschinenbau GmbH (Wintersteiger)*, ECLI:EU:C:2012:220., toč. 36.

¹⁰³ De Miguel Asensio, *op. cit.* u bilj. 33, str. 452.

¹⁰⁴ *Wood Floor*, toč. 42.

zahtjevu predvidljivosti, a da to rješenje, u načelu, dovodi do istog rezultata kao i pravilo o izboru prava temeljem čl. 4. st. 1. Rim I, ali da ne treba isključiti ni mogućnost donošenja drugačijih zaključaka, a prema okolnostima slučaja.¹⁰⁵

U vezi s ugovorom o kupoprodaji robe kod kojeg se isporuka odvija *online* i poveznicom mjesta isporuke takve robe prema prvoj alineji čl. 7. st. 1. toč. (b) Uredbe Bruxelles I bis, P. de Miguel Asensio ističe da analogno tumačenje te poveznice s poveznicom iz ugovora o uslugama (po kojem bi poveznica bila mjesto poslovnog nastana prodavatelja, ako nešto drugo nije ugovoreno, a zbog obveze prodavatelja da digitalni sadržaj učini dostupnim drugoj strani koja ga preuzima) nije u skladu s presudom Suda EU-a u postupku *Car Trim*.¹⁰⁶ Naime, primjećuje da je Sud EU-a rastumačio da je mjesto gdje je roba fizički isporučena ili je trebala biti fizički isporučena u slučaju prodaje robe koja uključuje prijevoz, mjesto koje je određeno temeljem ugovora, a ako je nemoguće tako odrediti to mjesto, da je mjesto isporuke robe mjesto gdje je došlo ili trebalo doći do fizičkog prijenosa robe na kupca i ima prednost u odnosu na mjesto na kojem je roba predana prvom prijevozniku za prijenos do kupca pa da ostaje daljnja neizvjesnost što se tiče određivanja ove poveznice. Zbog nedostatka fizičkog mjesta isporuke i manje izvjesne lokacije kupca robe koja je isporučena *online* da nije za primjenu takvo tumačenje poveznice u situaciji kad je glavna obveza prodavatelja učiniti dostupnim digitalni sadržaj na vlastitoj web-stranici.¹⁰⁷

Zbog nesigurnosti za pružatelje usluga informacijskog društva i po pitanju jurisdikcije iz čl. 7. st. 1. Uredbe Bruxelles I bis, T. Lutzi komentira da će opća odredba o nadležnosti iz čl. 4. st. 1. redovito dovesti do nadležnosti sukladno načelu države podrijetla iz Direktive 2000/31 jer da pružatelj usluga s prebivalištem u EU uvijek može biti tužen u državi članici prebivališta, a da će to redovito biti država podrijetla djelatnosti jer da je prebivalište u praksi redovito jednako poslovnom nastanu iz Direktive.¹⁰⁸ Osim toga, da će i u slučaju kada je riječ o sporu koji proizlazi iz poslovanja poslovne jedinice iz čl. 7. st. 5. Uredbe doći do usklađivanja s načelom države podrijetla iz Direktive 2000/31,¹⁰⁹ a da je načelo države podrijetla usklađeno i sa drugom alinejom čl. 7. st. 1. toč. (b) kako je tumačena u presudi *Wood Floor*.¹¹⁰ Navodi da se, između ostalog, s načelom države podrijetla može smanjiti broj jurisdikcija i povećati pravnu sigurnost za stranke usmjeravanjem na element koji je lako

---

¹⁰⁵ De Miguel Asensio, *op. cit.* u bilj. 33, str. 452.

¹⁰⁶ *Ibid.*, str. 453.

¹⁰⁷ *Ibid.*

¹⁰⁸ Lutzi, *op. cit.* u bilj. 70, str. 17.

¹⁰⁹ *Ibid.*, str. 20.

¹¹⁰ *Ibid.*

utvrditi. Tako da smatra da bi se načela pravne sigurnosti i blizine, a koje zahtijeva Uredba Bruxelles I bis, bolje ostvarila vraćanjem na čl. 4. st. 1. ili na čl. 7. st. 5. Uredbe, nego da se pokušava utvrditi fizičko mjesto izvršenja ugovora.¹¹¹ Mogućnost neprimjene pravila posebne nadležnosti temelji na usporedbi sa tumačenjima iz presude *Besix*.^{112 113} U tom je predmetu Sud presudio da se nadležnost ne može dodijeliti bilo kojem od sudova u slučaju kad se mjesto izvršenja, prema čl. 7. st. 1. Uredbe Bruxelles I bis, ne može odrediti jer se ono sastoji u obvezi da se ne čini nešto što nije podložno nikakvim zemljopisnim ograničenjima pa je stoga obilježeno mnogim mjestima za izvršenje. Dakle, Sud EU-a je obrazložio da čl. 7. st. 1. nije prikladan za primjenu u situacijama kad nije moguće odrediti koji je sud najbliže povezan s predmetom i da se tada nadležnost određuje temeljem opće odredbe o nadležnosti iz čl. 4. st. 1. Uredbe koja pruža siguran i pouzdan kriterij za određivanje nadležnosti. U tim će se situacijama nadležnost ograničiti na državu prebivališta tuženika, a koja će redovito biti država podrijetla djelatnosti na koju se žali.¹¹⁴

Čini se da u internetskim predmetima s *online* izvršenjem ugovora za određivanje nadležnosti nije prikladna primjena posebnih poveznica iz čl. 7. st. 1. Uredbe Bruxelles I bis jer ne postoji bliska povezanost ugovora i suda, a time i ne dovode do pravne sigurnosti. Umjesto njih, pogodna je upotreba opće poveznice iz čl. 4. st. 1. i alternativne poveznice iz čl. 7. st. 5. navedene Uredbe.

3.2. UGOVORNI STATUT

Do presude Suda EU-a u predmetu *eDate Advertising i drugi*¹¹⁵ jedno od tumačenja načela države podrijetla iz Direktive 2000/31 je bilo da ono predstavlja kolizijsko pravilo¹¹⁶ odnosno

---

¹¹¹ *Ibid.*, str. 21.

¹¹² Presuda Suda EU-a od 19. veljače 2002. u predmetu C-256/00, *Besix SA and Wasserreinigungsbau Alfred Kretzschmar GmbH & Co. KG (WABAG), Planungs- und Forschungsgesellschaft Dipl. Ing. W. Kretzschmar GmbH & Co. KG (Plafog) (Besix)*, ECLI:EU:C:2002:99.

¹¹³ Lutz, *op. cit.* u bilj. 70, str. 20.

¹¹⁴ *Ibid.*, str. 22.

¹¹⁵ Presuda Suda EU-a od 25. listopada 2011. u spojenim predmetima C-509/09 i C-161/10, *eDate Advertising GmbH i drugi protiv X i Société MGN LIMITED (eDate Advertising i drugi)*, ECLI:EU:C:2011:685. Zahtjevi su bili podneseni u okviru spora između X i eDate Advertising GmbH i u okviru spora između O. i R. Martinez i MGN Limited, a zbog građanskopravne odgovornosti tuženika radi objavljivanja informacija i fotografija na internetu.

da je za pružanje usluga informacijskog društva mjerodavno pravo poslovnog nastana pružatelja tih usluga.¹¹⁷ Naime, iako je u Direktivi navedeno da ona ne sadrži dodatna pravila o međunarodnom privatnom pravu, odredba da bi usluge informacijskog društva trebale biti podvrgnute pod nacionalne odredbe prava poslovnog nastana pružatelja usluga i da se usluge treba nadzirati na izvoru aktivnosti upućivala je na kolizijsko pravilo. Sud EU-a je, u iznad navedenoj presudi, utvrdio da članak 3. Direktive ne predstavlja kolizijsko pravilo (da ne zahtijeva prijenos u nacionalne sustave kao kolizijsko pravilo), a da države članice moraju osigurati da pružatelj usluga informacijskog društva koje spadaju u koordinirano područje, osim iz razloga navedenih u čl. 3. st. 4. Direktive, ne bude podvrgnut strožim zahtjevima od onih koji su predviđeni materijalnim pravom države u kojoj ima poslovni nastan. U obrazloženju presude se ističe da je cilj Direktive 2000/31 osigurati pravilno funkcioniranje unutarnjeg tržišta kroz slobodno kretanje usluga, da su glavne prepreke tome različitost u zakonodavstvima država članica i nesigurnost u primjeni mjerodavnog prava. Nadalje, Sud EU-a ističe da je Direktivom definirano koordinirano područje te da usluge obuhvaćene tim područjem potpadaju pod pravo države poslovnog nastana pružatelja tih usluga, da se navedena Direktiva odnosi na područje privatnog prava i da priznanje obvezujuće prirode nacionalnog zakona može jamčiti slobodu pružanja usluga koje spadaju u koordinirano područje. Također zaključuje da je u Direktivi određeno da ne utvrđuje dodatna pravila o međunarodnom privatnom pravu i da nametanje obveze da države članice osiguraju da se usluga pruža u skladu s pravom države članice u kojoj davatelj ima poslovni nastan nije u prirodi kolizijskog pravila. Navodi i da su države članice ovlaštene odrediti mjerodavno pravo prema svojim pravilima međunarodnog privatnog prava, a koja su primjenjiva sve dok ne ograničavaju slobodu pružanja usluga i podsjeća da je u slučaju *Ingmar GB*¹¹⁸ presudio da se primjenjuju prisilni propisi direktive bez obzira što je izabrano drugo pravo, a koje je bilo potrebno primijeniti radi postizanja ciljeva unutrašnjeg tržišta.¹¹⁹

---

¹¹⁶ Prema Sajko, Krešimir, *Međunarodno privatno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2009., str. 85., kolizijsko pravilo određuje koje od više različitih materijalnih prava treba primijeniti na pravnu situaciju koja ima veze sa više pravnih poredaka.

¹¹⁷ Hellner, Michael, *The Country of Origin Principle in the E-commerce Directive – A Conflict with Conflict of Laws?*, European Review of Private Law, Volume 12, Issue 2 (2004), pp. 193. – 213.; Savin, Andrej, *EU Internet Law*, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, UK, 2013., str. 73.

¹¹⁸ Presuda Suda EU-a od 9. studenog 2000. u predmetu C-381/98, *Ingmar GB Ltd v Eaton Leonard Technologies Inc (Ingmar GB)*, ECLI:EU:C:2000:605. Zahtjev je podnesen u postupku između britanskog društva Ingmar i američkog društva Eaton Leonard Technologies radi plaćanja naknade za štetu pretrpljenu zbog raskida ugovora.

¹¹⁹ *eDate Advertising i drugi*, toč. 53.- toč. 68.

Prema P. Polanskom načelo prava podrijetla je pravilo europskog javnog prava jer da ono regulira gospodarski dio unutarnjeg tržišta, proizlazi iz temeljnih sloboda iz Ugovora, a utječe na primjenu pravila međunarodnog privatnog prava jer da odredbe mjerodavnog prava ne smiju ograničavati slobodu pružanja usluga informacijskog društva.¹²⁰

Za ostvarivanje tog načela, od sudova se zahtijeva da u svakom pojedinom slučaju usporede regulatorno opterećenje propisano mjerodavnim materijalnim pravom sa pravom zemlje podrijetla pružatelja usluge za pitanja koja su unutar koordiniranog područja, a što je zahtjevno, jer povećava troškove i smanjuje pravnu sigurnost. Dakle, načelo zemlje podrijetla će djelovati kao materijalni korektiv, a smisao mu je sprječavanje ograničavanja slobode pružanja usluga informacijskog društva.¹²¹

Čini se da u trgovačkim ugovornim odnosima taj materijalni korektiv neće imati značajan učinak jer se načelo države podrijetla ne primjenjuje kod stranačkog izbora mjerodavnog prava, a u slučaju upućivanja podrednom poveznicom će doći, u pravilu, do primjene istog materijalnog prava u skladu s kojim se pružaju usluge informacijskog društva prema načelu države podrijetla, o čemu više dalje u tekstu.

U skladu s navedenim može se zaključiti da se na pružanje usluga informacijskog društva u EU ne primjenjuje pravilo države podrijetla iz Direktive 2000/31 kao posebno kolizijsko pravilo već se, u nedostatku unificiranih materijalnih pravila, a vezano uz ugovorne odnose, primjenjuje Uredba br. 593/2008 (dalje u tekstu: Uredba Rim I). Uredba sadrži unificirana kolizijska pravila za ugovorne odnose u EU.¹²² Obuhvaća građanske i trgovačke ugovorne stvari s međunarodnim obilježjem uz određena isključenja koja se odnose i na stvari koje se u osnovi ne mogu smatrati ugovornim.¹²³ Uredbom Rim I se, prema toč. (40) preambule, ne dovodi u pitanje primjena drugih instrumenata Zajednice kojima je cilj doprinijeti neometanom funkcioniranju unutarnjeg tržišta, a primjena mjerodavnog prava ne smije

---

¹²⁰ Polanski, *op. cit.* u bilj. 11, str. 2.

¹²¹ Lutzi, *op. cit.* u bilj. 70, str. 11.

¹²² Uredba Rim I je derogirala Rimsku konvenciju o mjerodavnom pravu za ugovorne odnose iz 1980. (Konvencija 80/934/EEZ o pravu koje se primjenjuje na ugovorne obveze otvorena za potpisivanje u Rimu 19. lipnja 1980., Službeni list EU, L 266, 9.10.1980., C 169, 8. 7. 2005., L 347, 29. 12. 2007.) te se svako upućivanje na tu konvenciju, u mjeri u kojoj ju zamjenjuje, tumači kao upućivanje na Uredbu. Primjenjuje se na ugovore sklopljene nakon 17. 12. 2009., a u Hrvatskoj, koja je članica EU-a od 01. 07. 2013., na ugovore sklopljene nakon tog datuma. Prema toč. (46) preambule Uredbe Rim I se ne primjenjuje jedino u Danskoj gdje je na snazi i dalje Rimski konvencija.

¹²³ Prema čl. 1. st. 1. Uredbe Rim I ona se ne primjenjuje u poreznim, carinskim i upravnim stvarima te su iz polja primjene isključena pitanja koja se odnose na pravnu i poslovnu sposobnost fizičkih osoba, obveze koje proizlaze iz obiteljskih ili usporedivih odnosa, bračnoimovinskih ili usporedivih odnosa, nasljeđivanja, obveze iz prenosivih papira u mjeri u kojoj obveze proizlaze iz njihove prenosivosti, isključeni su ugovori o arbitraži i izboru suda, statusna pitanja vezana uz prava društava i drugih pravnih osoba, pitanja granica ugovora o zastupanju, osnivanje trusta i međusobni odnosi, predugovorne obveze, određeni ugovori o osiguranju.

ograničiti slobodno kretanje roba i usluga kako je to uređeno drugim aktima EU-a, primjerice Direktivom 2000/31. Isto se određuje i Direktivom 2000/31 jer se, u toč. (23) preambule, navodi da mjerodavno pravo ne smije ograničiti slobodu pružanja usluga informacijskog društva. Posebna kolizijska pravila iz drugih propisa Unije koja se odnose na ugovorne obveze, u skladu s čl. 23. Uredbe, imaju prednost u primjeni.

Neke privatnopravne situacije s međunarodnim obilježjem mogu biti uređene i s posebnim unificiranim materijalnim pravilima sadržanim u međunarodnim ugovorima, a čime se rješava problem postojanja razlika u materijalnom ugovornom pravu država. Tada se kolizijska pravila primjenjuju samo u slučaju ako tim pravilima nisu riješena sva pitanja. Tako Bečka konvencija o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe iz 1980. godine¹²⁴ sadrži unificirana materijalna pravila koja se primjenjuju na ugovore o kupoprodaji robe, a koja mogu biti relevantna i za *online* transakcije pa se čini da bi, radi pravne sigurnosti, bilo bolje da se ugovorne strane izjasne u vezi njezine primjene.¹²⁵ ¹²⁶ Primjerice, kao što je već napisano, softver se unatoč svojoj nematerijalnoj prirodi, prema presudi *UsedSoft*, smatra robom.

3.2.1. Sporazum o izboru prava

Stranački izbor mjerodavnog prava iz čl. 3. st. 1. Uredbe Rim I je temeljna poveznica za određivanje mjerodavnog prava u ugovornim odnosima koji imaju međunarodno obilježje,¹²⁷ a proizlazi iz načela stranačke autonomije pri uređivanju ugovornih odnosa.¹²⁸ Ona je u najširem opsegu prihvaćena u trgovačkim ugovorima. Ta je poveznica pogodna i za određivanje mjerodavnog prava za sporove iz ugovora o pružanju usluga informacijskog društva.

---

¹²⁴ Prema čl. 1. st. 1 Konvencije Ujedinjenih naroda o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe iz 1980. godine, „Službeni list - Međunarodni ugovori“ broj 10/84. Konvencija se primjenjuje ako ugovorne strane imaju poslovni nastan u različitim državama: a) kad su to države ugovornice Konvencije ili b) kad pravila međunarodnog privatnog prava upućuju na primjenu prava jedne od država ugovornica. Prema čl. 95. Konvencije svaka država ugovornica može izjaviti da ne prihvaća da se Konvencija primjenjuje kad kolizijska metoda uputi na njezino pravo (može izjaviti rezervu). Republika Hrvatska nije izjavila tu rezervu, ali pojedine države članice jesu (primjerice Njemačka i Češka).

¹²⁵ Čl. 6. Konvencije o međunarodnoj prodaji robe.

¹²⁶ Prema <https://iicl.law.pace.edu/cisg/page/cisg-table-contracting-states>, Konvencija je na snazi u 25 država članica EU odnosno u 97 država svijeta, pristupljeno 13. 12. 2024.

¹²⁷ Toč. (11) preambule Uredbe Rim I.

¹²⁸ V. više o stranačkom izboru prava kod Babić, D., *Opće uređenje stranačkog izbora mjerodavnog prava prema Uredbi (EZ) 593/2008 o pravu mjerodavnom za ugovorne odnose („Rim I“)*, Pregledni rad, Zagrebačka pravna revija, sv. 5, br. 3, 2016.

Načelo države podrijetla se neće primjenjivati na slobodu stranaka da izaberu mjerodavno pravo.¹²⁹ To znači da se na ugovorni odnos primjenjuje izabrano pravo.¹³⁰

Čest je slučaj da određeni pružatelji *online* usluga stvaraju vlastita pravila koja primjenjuju unutar svoje zajednice i da podvrgavaju sve svoje ugovorne odnose jednom mjerodavnom pravu i to, svojem ili od svoje podružnice, nacionalnom.¹³¹ Međutim, i na takve se pružatelje usluga informacijskog društva primjenjuju ograničenja putem prisilnih pravila mjerodavnog prava, putem prisilnih pravila iz čl. 3. st. 4., putem pravila javnog poretka iz čl. 21. i putem pravila neposredne primjene iz čl. 9. Uredbe Rim I.¹³² Tako se, primjerice, na pružanje usluga internetskog posredovanja primjenjuju kao pravila neposredne primjene odredbe Uredbe (EU) 2019/1150 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. lipnja 2019. o promicanju pravednosti i transparentnosti za poslovne korisnike usluga internetskog posredovanja,¹³³ a i radi zaštite poslovnih korisnika kao primatelja takvih usluga.¹³⁴ P. de Miquel Asensio ističe da nije uobičajeno da pravilo eksplicitno navodi svoj karakter kao pravilo neposredne primjene i daje kao primjer, a vezan uz pružanje usluga informacijskog društva, tu Uredbu jer da je u posljednjoj rečenici toč. (9) preambule navedeno da bi se trebala primjenjivati bez obzira na pravo koje je inače mjerodavno za ugovor.¹³⁵ Također navodi da načelo države podrijetla gubi svoj praktični značaj u mjeri u kojoj EU usvoji pravila su u cijelosti obvezujuća i izravno primjenjiva, a koja spadaju u koordinirano područje Direktive 2000/31.¹³⁶ Uredba 2019/1150 će se primjenjivati, bez obzira da li pružatelji usluga imaju poslovni nastan u EU, ako su ispunjena dva uvjeta. Prvi uvjet je da poslovni korisnici usluga internetskog posredovanja imaju poslovni nastan u EU, a drugi uvjet je da putem tih usluga poslovni korisnici nude robu ili usluge potrošačima koji se nalaze u EU.¹³⁷ Tada će opći uvjeti iz čl. 3. st. 1., a koji nisu usklađeni sa zahtjevima iz Uredbe 2019/1150 biti ništetni prema čl. 3. st. 3., bez obzira na

---

¹²⁹ Čl. 3. st. 3. i šesta alineja priloga Direktive 2000/31.

¹³⁰ Sikirić, H., *Mjerodavno pravo za ugovore u elektroničkoj trgovini u hrvatskom i europskom međunarodnom privatnom pravu*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 56, No. Posebni broj, 2006., str. 755.

¹³¹ De Miguel Asensio, *op. cit.* u bilj. 33, str. 457.

¹³² V. više o pravilima neposredne primjene kod Rotar Zgrabljčić, Dora, *Overriding Mandatory Provisions in Croatian Private International Law*, Pravni vjesnik: časopis za pravne i društvene znanosti Pravnog fakulteta Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku, sv. 37, br. 3-4, 2021.

¹³³ Službeni list EU, L 186/57 od 11. 7. 2019.

¹³⁴ Prema čl. 2. toč. 2. Uredbe 2019/1150 „usluge internetskog posredovanja“ (a) predstavljaju usluge informacijskog društva u smislu članka 1. stavka 1. točke (b) Direktive 2015/1535, (b) omogućuju poslovnim korisnicima da potrošačima nude robu ili usluge u svrhu olakšavanja pokretanja izravnih transakcija između tih poslovnih korisnika i potrošača, neovisno o tome gdje se te transakcije u konačnici zaključuju; (c) pružaju se poslovnim korisnicima na temelju ugovornih odnosa između pružatelja tih usluga i poslovnih korisnika koji nude robu ili usluge potrošačima.

¹³⁵ De Miguel Asensio, *op. cit.*, u bilj. 33, str. 482.

¹³⁶ *Ibid.*, str. 73.

¹³⁷ Toč. (9) preambule i čl. 1. st. 2. Uredbe 2019/1150.

pravo koje je prema Uredbi Rim I mjerodavno za ugovor između internetskih posrednika i poslovnih korisnika.¹³⁸

U ugovorima sklopljenim putem interneta je isto moguće da stranka dovode u pitanje postojanje pristanka. Takva situacija, primjerice, nastaje kad pružatelj *online* usluga na svojim stranicama navede da korištenjem ili pristupom usluzi korisnik prihvaća standardne uvjete, a s time i izbor prava.¹³⁹ Takav će se spor rješavati temeljem odabranog prava iz spornog ugovora o izboru prava.¹⁴⁰

3.2.2. Mjerodavno pravo u nedostatku izbora prava

Kako je već napisano, načelo države podrijetla iz čl. 3. Direktive 2000/31 ne predstavlja posebno kolizijsko pravilo za usluge informacijskog društva tako da se, u slučaju kad ugovorne strane ne izaberu mjerodavno pravo, primjenjuju podredna kolizijska pravila iz čl. 4. Uredbe Rim I. U čl. 4. st. 1. Uredbe Rim I se izdvaja osam predmnjeva koje upućuju na mjerodavno pravo za pojedinačno određene ugovore i to na pravo države uobičajenog boravišta karakterističnog izvođača, pravo države u kojoj se nekretnina nalazi, pravo države koja uređuje tržište finansijskih instrumenata i pravo države u kojoj se odvija dražba, ako je to mjesto moguće utvrditi. U slučaju da se radi o ugovoru različitom od osam nabrojanih ili ako se radi o mješovitom ugovoru, prema st. 2., primjenjuje se opća predmnjeva koja upućuje na pravo države uobičajenog boravišta stranke koja je dužna ispuniti činidbu koja je karakteristična za taj ugovor. Te se predmnjeve mogu oboriti, prema st. 3., ako je iz svih okolnosti slučaja jasno da je ugovor očito uže povezan s nekom drugom državom, a ne sa pravom države na koje upućuju predmnjeve.¹⁴¹ Na kraju, ukoliko se mjerodavno pravo ne može utvrditi na te načine, prema st. 4., mjerodavno je pravo države s kojom je ugovor najbliže povezan.^{142 143}

---

¹³⁸ De Miguel Asensio, *op. cit.* u bilj. 33, str. 482.

¹³⁹ *Ibid.*, str. 458.

¹⁴⁰ Čl. 3. st. 5. i čl. 10. st. 1. Uredbe Rim I.

¹⁴¹ Prema preambuli (20) Uredbe Rim I trebalo bi, kad je ugovor vidljivo bolje povezan s drugom državom, između ostalog, uzeti u obzir i to da li je navedeni ugovor u uskoj vezi s drugim ugovorom ili ugovorima. Primjerice da proizlaze iz istog projekta.

¹⁴² Kunda, I.; Vrbljanac, D., *Pravo mjerodavno za ugovore o intelektualnom vlasništvu-od ZRSZ-a do Uredbe Rim I*, Zbornik radova međunarodne naučne konferencije Bosna i Hercegovina i euro-atlantske integracije-trenutni izazovi i perspektive, Pravni fakultet Univerziteta u Bihaću, 2012., str. 322.

¹⁴³ Prema preambuli toč. (21) Uredbe Rim I trebalo bi, u svrhu utvrđivanja prava države s kojom je ugovor u najbližoj vezi, između ostalog, uzeti u obzir i to da li je navedeni ugovor u uskoj vezi s drugim ugovorom ili ugovorima.

Pojam uobičajenog boravišta je iznimno definiran unutar Uredbe Rim I kod određenja uobičajenog boravišta gospodarskih subjekata.¹⁴⁴ Tako je, prema čl. 19., uobičajeno boravište trgovačkih društava, udruženja i pravnih osoba, a za potrebe Uredbe, mjesto njihove glavne uprave, dok je uobičajeno boravište fizičkih osoba profesionalaca njihovo glavno mjesto poslovanja. Uobičajeno boravište podružnice, zastupstva ili drugog poslovnog nastana (ako se ugovor sklapa u okviru njihovog poslovanja ili su oni odgovorni za ispunjenje) je mjesto gdje se ona nalazi. T. Lutzi navodi da mjesto poslovnog nastana pružatelja usluga informacijskog društva iz toč. (19) preambule Direktive 2000/31, kao mjesto njegovog stvarnog obavljanja gospodarske djelatnosti kroz trajni poslovni nastan na neodređeno vrijeme, nalikuje uobičajenom boravištu iz Uredbe Rim I, a pogotovo pojmu podružnice, zastupstvu ili drugom poslovnom nastanu, a koji je rastumačen u presudi *Somafor*¹⁴⁵ kao trajno mjesto poslovanja.¹⁴⁶

Karakteristična činidba je radnja koja odražava bit ugovora te zbog koje dolazi do razlikovanja između različitih vrsta ugovora, a novčana činidba to, u pravilu, nije.¹⁴⁷ Kod pružanja usluga informacijskog društva karakteristični je izvođač kod kupoprodaje prodavatelj, a kod pružanja usluga pružatelj usluge. Važno je istaknuti da se pojmovi „roba“, „ugovori o kupoprodaji robe“ i „ugovori o pružanju usluga“, prema toč. (17) preambule Uredbe Rim I, tumače jednako kao i u Uredbi Bruxelles I bis. Dakle, sve što je napisano u dijelu o nadležnosti u vezi određivanja vrste ugovora kao kupoprodajnog ugovora ili ugovora o uslugama vrijedi i za ovaj dio koji se odnosi na mjerodavno pravo. Kod ugovora o franšizi i distribuciji ipak su primatelj franšize i distributer karakteristični izvođači.¹⁴⁸ Kod ugovora koji se odnose na stvarno pravo na nekretnini, najma ili zakupa mjerodavno je pravo gdje se ona nalazi. Načelo države podrijetla se ne primjenjuje, prema sedmoj alineji priloga Direktive 2000/31, na formalnu valjanost ugovora kojim se stvaraju ili prenose prava na nekretninama kad ti ugovori podliježu obveznim formalnim zahtjevima prava države članice u kojoj se nalazi nekretnina. Najznačajnija kategorija ugovora povezanih s internetom, a koja nije obuhvaćena popisom iz čl. 4. st. 1. su ugovori čiji je predmet osnivanje prava korištenja intelektualnog vlasništva. Prevladavajuće je mišljenje da je osnivač prava korištenja

---

¹⁴⁴ Bouček, Vilim, *Uobičajeno boravište u hrvatskom međunarodnom privatnom pravu*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 65, No. 6, 2015., str. 895.

¹⁴⁵ Presuda Suda EU-a od 22. studenog 1978. u predmetu C- 33/78, *Somafer SA v Saar-Ferngas AG*, ECLI:EU:C:1978:205.

¹⁴⁶ Lutzi, *op. cit.* u bilj. 70, str. 17.

¹⁴⁷ Sikirić, *op. cit.* u bilj. 130, str. 769.

¹⁴⁸ U toč. (17) preambule Uredbe Rim I se navodi, u drugoj rečenici, da iako ugovori o franšizi i distribuciji predstavljaju ugovore o uslugama, predmet su posebnih pravila.

intelektualnog vlasništva karakteristični izvođač.¹⁴⁹ Međutim, prilikom utvrđivanja karakteristične činidbe može se dogoditi da je osnivanje prava korištenja podređeno obavezama koje mora izvršiti druga strana.¹⁵⁰ Kod ugovora o nakladništvu karakteristični izvođač nakladnik.¹⁵¹ Potreba za poveznicom najuže veze se javlja u slučajevima kad karakterističnu činidbu nije moguće odrediti. Primjerice, kod ugovora o zamjeni licenci.¹⁵²

Dakle, u sporovima iz ugovora vezanim uz pružanje usluga informacijskog društva, u pravilu, dolazi do podudarnosti između prava koje je mjerodavno za ugovor prema Uredbi Rim I, odnosno prava države uobičajenog boravišta ugovorne strane koja izvršava karakterističnu činidbu i prava u skladu s kojim se pružaju te usluge informacijskog društva prema Direktivi 2000/31, odnosno prava države poslovnog nastana pružatelja usluga jer se pružatelj usluga smatra osobom koja izvršava karakterističnu činidbu.¹⁵³ Dakle, načelo države podrijetla se, generalno gledano, primjenjuje u ugovornom pravu kad nije izabrano mjerodavno pravo.¹⁵⁴

Poveznice koje se temelje na uobičajenom boravištu iz čl. 4. Uredbe su pogodne za određivanje mjerodavnog prava zbog dužnosti pružatelja usluge informacijskog društva za davanjem općih informacija iz čl. 5. Direktive 2000/31.¹⁵⁵

4. ZAKLJUČAK

Direktiva 2000/31 ostaje i dalje, nakon više od dvadeset godina od donošenja, centralno mjesto za regulaciju slobode pružanja usluga informacijskog društva putem načela države podrijetla. U presudi *eDate* je utvrđeno da načelo predstavlja materijalni korektiv pri primjeni mjerodavnog prava, a ne posebno kolizijsko pravilo za usluge informacijskog društva. Koncept usluga informacijskog društva, kroz kumulativno ispunjenje četiri uvjeta, se održao više od dvadeset godina, ali su potrebna dodatna tumačenja u vezi sa novim modelima

---

¹⁴⁹ De Miguel Asensio, *op. cit.* u bilj. 33, str. 467.

¹⁵⁰ *Ibid.*, str. 468.

¹⁵¹ *Ibid.*

¹⁵² *Ibid.*, str. 471.

¹⁵³ Sikirić, *op. cit.* u bilj. 130, str. 756.

¹⁵⁴ Lutzi, *op. cit.* u bilj. 70, str. 25.

¹⁵⁵ *Ibid.*, str. 3.

pružanja usluga. Za određivanje nadležnosti i trgovačkog ugovornog statuta primjenjuje se Uredba Bruxelles I bis i Uredba Rim I. Prema presudi Suda EU-a u predmetu *UsedSoft*, ugovori o isporuci digitalnog sadržaja se smatraju ugovorima o kupoprodaji robe, a prema objašnjenju iz presude *Falco*, obilježje ugovora o uslugama je obavljanje aktivnosti uz zamjenu za davanje naknade. Kod sporova iz trgovačkog ugovora koji se izvršava *online* dolazi do slabljenja povezanosti mjesta izvršenja sa određenim fizičkim mjestom. U takvom je slučaju pitanje da li ima uopće smisla koristiti geografske poveznice posebne nadležnosti, a koje bi se trebale temeljiti na zahtjevu blizine ugovora i suda. Čini se dobrim analogna primjena rješenja iz presude *Besix*. Ostale tradicionalne poveznice su prikladne za primjenu u internetskim slučajevima. Kad se mjerodavno pravo za usluge informacijskog društva određuje podrednom poveznicom, općenito gledano, uputit će na isto materijalno pravo u skladu s kojim se pruža usluga informacijskog društva prema načelu države podrijetla.

5. LITERATURA

STRUČNI I ZNANSTVENI IZVORI

1. De Miguel Asensio, Pedro Alberto, *Conflict of Laws and the Internet*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 2020.
2. Polanski, Przemysław Paul, *Revisiting country of origin principle: Challenges related to regulating e-commerce in the European Union*, *Computer Law & Security Review*, Vol. 34, Issue 3, June 2018.
3. Mišćenić, E.; Kunda, I.; Petrić, S.; Butorac Malnar, V.; Vrbljanac, D.; Winkler, S., *Europsko privatno pravo- posebni dio*, Školska knjiga, Zagreb, 2021.
4. Savin, Andrej, *EU Internet Law*, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, UK, 2013.
5. Hellner, Michael, *The Country of Origin Principle in the E-commerce Directive – A Conflict with Conflict of Laws?*, *European Review of Private Law*, Volume 12, Issue 2 (2004).
6. Szpunar, Maciej, *Reconciling new technologies with existing EU law – Online platforms as information society service providers*, *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, Vol. 27(4), 2020.
7. Schaub, M.Y., *Why Uber is an information society service*, *Journal of European Consumer and Market Law*, 7 (3), 2018.
8. Sikirić, Hrvoje, *Mjerodavno pravo za ugovore u elektroničkoj trgovini u hrvatskom i europskom međunarodnom privatnom pravu*, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, Vol. 56, No. Posebni broj, 2006.
9. Gavella, N.; Alinčić, M.; Hrabar, D.; Gliha, I.; Josipović, T.; Korać, A.; Baretić, M.; Nikšić, S., *Europsko privatno pravo*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2002.
10. *Proposal for a European Parliament and Council Directive on Certain Legal Aspects of Electronic Commerce in the Internal Market*, COM (1998) 586 final, Brussels, 18. 11. 1998.
11. Bodiřoga-Vukobrat, N.; Martinović, A., *Izazovi pružanja usluga na digitalnom tržištu EU-a- usluge informacijskog društva i „pozadinske usluge“*, *Zbornik Pravnog Fakulteta u Rijeci*, vol. 40, br.1, 2019.
12. Nikšić, Saša, *Pisani oblik ugovora i drugih pravnih poslova*, Izvorni znanstveni rad, *Zbornik PFZG*, Vol. 72, No.1- 2, 2022.
13. Nikšić, Saša, *Elektronička trgovina i ugovori*, *Suvremeno poduzetništvo*, God. 11 (2004).

14. Matić, Tin, *Formularni ugovori u elektroničkom obliku (Sklapanje ugovora klikom miša - elektroničkim očitovanjem volje putem Interneta na web stranici - click wrap i browse wrap ugovori)*, Pregledni znanstveni rad, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol.58, No.3, 2008.
15. Sajko, Krešimir, *Međunarodno privatno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2009.
16. Babić, Davor, *Opće uređenje stranačkog izbora mjerodavnog prava prema Uredbi (EZ) 593/2008 o pravu mjerodavnom za ugovorne odnose („Rim I“)*, Pregledni rad, Zagrebačka pravna revija, sv. 5, br. 3, 2016.
17. Kunda, I.; Vrbljanac, D., *Pravo mjerodavno za ugovore o intelektualnom vlasništvu- od ZRSZ-a do Uredbe Rim I*, Zbornik radova međunarodne naučne konferencije Bosna i Hercegovina i euro-atlantske integracije- trenutni izazovi i perspektive, Pravni fakultet Univerziteta u Bihaću, 2012.
18. Rotar Zgrabljić, Dora, *Overriding Mandatory Provisions in Croatian Private International Law*, Pravni vjesnik: časopis za pravne i društvene znanosti Pravnog fakulteta Sveučilišta J.J. Strossmayera u Osijeku, sv. 37, br. 3-4, 2021.
19. Bouček, Vilim, *Uobičajeno boravište u hrvatskom međunarodnom privatnom pravu*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 65, No. 6, 2015.
20. Babić, Davor, *Sloboda kretanja trgovačkih društava u Europskoj uniji*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 56, No. Posebni broj, 2006.

IZVORI SUDSKE PRAKSE

1. Presuda Suda EU-a od 02. prosinca 2010. u predmetu C-108/09, *Ker-Optika bt protiv ÁNTSZ Dél-dunántúli Regionális Intézete (Ker-Optika)*, EU:C:2010:725.
2. Presuda Suda EU-a od 1. listopada 2020. u predmetu C-649/18, *A protiv Daniela B. i drugih (A)* ECLI:EU:C:2020:764.
3. Presuda Suda EU-a od 19. prosinca 2019. u predmetu C-390/18, *Kazneni postupak protiv X (Airbnb Irleand)*, ECLI:EU:C:2019:1112.
4. Presuda Suda EU-a od 25. srpnja 1991. u predmetu C-221/89, *The Queen v Secretary of State for Transport, ex parte Factortame Ltd and others*, ECLI:EU:C:1991:320.
5. Presuda Suda EU-a od 30. studenog 1995. u predmetu C-55/94, *Reinhard Gebhard v Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano*, ECLI:EU:C:1995:411.
6. Presuda Suda EU-a od 9. ožujka 1999. u predmetu C-212/97, *Centros Ltd and Erhvervs-og Selskabsstyrelsen*, ECLI:EU:C:1999:126.

7. Presuda Suda EU-a od 16. listopada 2008. u predmetu C-298/07, *Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände - Verbraucherzentrale Bundesverband eV protiv Deutsche Internet Versicherung AG (Deutsche Internet Versicherung)*, ECLI:EU:C:2008:572.
8. Presuda Suda EU-a od 11. rujna 2014. u predmetu C-291/13, *Sotiris Papasavvas protiv O Fileleftheros Dimosia Etaireia Ltd i dr. (Papasavvas)*, EU:C:2014:2209.
9. Presuda Suda EU-a od 15. rujna 2016. u predmetu C-484/14, *Tobias Mc Fadden protiv Sony Music Entertainment Germany GmbH (Mc Fadden)*, ECLI:EU:C:2016:689.
10. Presuda Suda EU-a od 20.12.2017., predmet C-434/15, *Asociación Profesional Elite Taxi protiv Uber Systems Spain SL (Asociación Profesional Elite Taxi)*, ECLI:EU:C:2017:981.
11. Presuda Suda EU-a od 03. prosinca 2020. u predmetu C-62/19, *Star Taxi App SRL protiv Unitatea Administrativ Teritorială Municipiul București prin Primar General i Consiliul General al Municipiului București (Star Taxi App)*, ECLI:EU:C:2020:980.
12. Presuda Suda EU-a od 21. svibnja 2015. u predmetu C-322/14, *Jaouad El Majdoub protiv CarsOnTheWeb. Deutschland GmbH (El Majdoub)*, ECLI: EU:C:2015:334.
13. Presuda Suda EU-a od 03. srpanja 2012. u predmetu C-128/11, *Axel W. Bierbach (curateur à la faillite de UsedSoft GmbH) protiv Oracle International Corp. (UsedSoft)*, ECLI:EU:C:2012:407.
14. Presuda Suda EU-a od 23. travnja 2009. u predmetu C-533/07, *Falco Privatstiftung and Thomas Rabitsch v Gisela Weller-Lindhorst (Falco)*, ECLI:EU:C:2009:257.
15. Presuda Suda EU-a od 25. veljače 2010. u predmetu C-381/08, *Car Trim GmbH v KeySafety Systems Srl. (Car Trim)*, ECLI:EU:C:20110:90.
16. Presuda Suda EU-a od 9. lipnja 2011. u predmetu C-87/10, *Electrosteel Europe SA v Edil Centro SpA (Electrosteel Europe)*, ECLI:EU:C:2011:375.
17. Presuda Suda EU-a od 3. svibnja 2007. u predmetu C-386/05, *Color Drack GmbH v Lexx International Vertriebs GmbH (Color Drack)*, ECLI:EU:C:2007:262.
18. Presuda Suda EU-a od 11. ožujka 2010. u predmetu C-19/09, *Wood Floor Solutions Andreas Domberger GmbH v Silva Trade SA (Wood Floor Solutions Andreas Domberger)*, ECLI:EU:C:210:137.
19. Presuda Suda EU-a od 19. travnja 2024. u predmetu C-523/10, *Wintersteiger AG v Products 4U Sondermaschinenbau GmbH (Wintersteiger)*, ECLI:EU:C:2012:220.
20. Presuda Suda EU-a od 19. veljače 2002. u predmetu C-256/00, *Besix SA and Wasserreinigungsbau Alfred Kretzschmar GmbH & Co. KG (WABAG), Planungs- und*

Forschungsgesellschaft Dipl. Ing. W. Kretschmar GmbH & Co. KG (Plafog) (Besix), ECLI:EU:C:2002:99.

21. Presuda Suda EU-a od 25. listopada 2011. u spojenim predmetima C-509/09 i C-161/10, *eDate Advertising GmbH i drugi protiv X i Société MGN LIMITED (eDate Advertising i drugi)*, ECLI:EU:C:2011:685.

22. Presuda Suda EU-a od 9. studenog 2000. u predmetu C-381/98, *Ingmar GB Ltd v Eaton Leonard Technologies Inc (Ingmar GB)*, ECLI:EU:C:2000:605.

23. Presuda Suda EU-a od 22. studenog 1978. u predmetu C- 33/78, *Somafer SA v Saar-Ferngas AG*, ECLI:EU:C:1978:205.

PRAVNI PROPISI

1. Ugovor o funkcioniranju Europske unije (pročišćena inačica), Službeni list C 202, 7. 6. 2016.

2. Direktiva 2000/31/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 8. lipnja o određenim pravnim aspektima usluga informacijskog društva na unutarnjem tržištu, posebno elektroničke trgovine (Direktiva o elektroničkoj trgovini), Službeni list EU, L 178/1 od 8. 6. 2000.

3. Uredba (EU) br. 1215/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2012. o nadležnosti, priznanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (preinaka), Službeni list EU, L 351, 20. 12. 2012.

4. Uredba (EZ) br. 593/2008 Europskog parlamenta i Vijeća o pravu mjerodavnom za ugovorne odnose, Službeni list EU, L 177 (Rim I) od 4. 7. 2008.

5. Direktiva (EU) 2019/770 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. svibnja 2019. o određenim aspektima ugovora o isporuci digitalnog sadržaja i digitalnih usluga, Službeni list EU, L 136/1, 22. 5. 2019.

6. Uredba (EU) 2019/1150 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. lipnja 2019. o promicanju pravednosti i transparentnosti za poslovne korisnike usluga internetskog posredovanja, Službeni list EU, L 186/57 od 11. 7. 2019.

7. Uredba (EU) 2022/2065 Europskog parlamenta i Vijeća od 19. listopada 2022. o jedinstvenom tržištu digitalnih usluga i izmjeni Direktive 2000/31/EZ (Akt o digitalnim uslugama), Službeni list EU, L 277/1 od 27. 10. 2022.

8. Direktiva (EU) 2015/1535 Europskog parlamenta i Vijeća od 9. rujna 2015. o utvrđivanju postupka pružanja informacija u području tehničkih propisa i pravila o uslugama informacijskog društva, Službeni list EU, L 241 od 17. 9. 2015.
9. Uredba (EU) br. 910/2014 Europskog parlamenta i Vijeća od 23. srpnja 2014. o elektroničkoj identifikaciji i uslugama povjerenja za elektroničke transakcije na unutarnjem tržištu i stavljanju izvan snage Direktive 1999/93/EZ, Službeni list EU, L 257, 28. 8. 2014.
10. Konvencija 80/934/EEZ o pravu koje se primjenjuje na ugovorne obveze otvorena za potpisivanje u Rimu 19. lipnja 1980., Službeni list, L 266, 9. 10. 1980., C 169, 8. 7. 2005., L 347, 29. 12. 2007.
11. Konvencija Ujedinjenih naroda o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe iz 1980. godine, „Službeni list - Međunarodni ugovori“ broj 10/84.

INTERNETSKI IZVORI

1. Lutzi, Tobias, *Internet Cases in EU Private International Law*, <https://opus.bibliothek.uni-augsburg.de/opus4/frontdoor/index/index/docId/98832>, pristupljeno 02.12.2024.
2. Lodder, Arno, *Directive 2000/31/EC on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market* <https://research.vu.nl/en/publications/directive-200031ec-on-certain-legal-aspects-of-information-societ>, pristupljeno 14.12.2024
3. Konvencija Ujedinjenih naroda o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe iz 1980. <https://iicl.law.pace.edu/cisg/page/cisg-table-contracting-states>, pristupljeno 27.10.2022.
4. Brunk, Bastian, *Freedom of establishment after Polbud: Free transfer of the registered office*, <https://conflictoflaws.net/2017/freedom-of-establishment-after-polbud-free-transfer-of-the-registered-office/>, pristupljeno 26.12.2024.
5. *Guide to the case law of the European Court of Justice on Articles 49 et seq. TFEU*, <https://ec.europa.eu/docsroom/documents?locale=lt&keywords=Treaty%20on%20the%20Functioning%20of%20the%20EU>, pristupljeno 26.12.2024.